

Vstupní analýza realizovaná ve městě Břeclav - vzdělávání

Zpracovala Mgr. Michaela Stejskalová

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

1. ÚVOD A CÍLE ANALÝZY	3
2. METODOLOGIE	5
2.1. Použité metody	5
2.2. Seznam komunikačních partnerů	6
2.3. Etika výzkumu	7
3. ZÁKLADNÍ POJMY	8
3.1. Sociální vyloučení	8
3.2. Školská legislativa	9
3.3. Inkluze ve vzdělávání	9
4. ANALYTICKÁ ČÁST	11
4.1. Popis obce, její demografická struktura a základní charakteristiky ve vztahu k sociálnímu vyloučení	11
4.2. Struktura místní vzdělávací sítě	14
4.2.1. Mateřské školy	15
4.2.2. Základní školy	19
4.2.3. Střední školy	23
4.3. Volnočasové aktivity (a sociální služby)	24
4.4. Bariéry cílové skupiny při vstupu a udržení se v hlavním vzdělávacím proudu	26
4.4.1. Cílová skupina ve školkách	26
4.4.2. Přejchod na základní školu	29
4.4.3. Cílová skupina ve školách	30
4.5. Připravenost vzdělávacích institucí pracovat s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	36
4.5.1. Připravenost mateřských škol	36
4.5.2. Spolupráce s poradenskými pracovišti a s OSPOD	39
4.5.3. Připravenost základních škol	40
4.6. Přejchod na střední školu	43
5. ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	46
PŘÍLOHY	51
Příloha č. 1.: Seznam dokumentů použitých při desk research	51
Příloha č. 2: Checklisty a evaluační indikátory	52

1. Úvod a cíle analýzy

Tato vstupní analýza vznikla v rámci Individuálního projektu systémového **Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami¹ (IKV)**. Hlavním cílem projektu je dosáhnout uplatnění principů IKV na participativním základě a vytvořit podmínky pro dlouhodobé udržení a rozvoj opatření vzniklých v průběhu projektu v obcích do projektu zapojených.

Za účelem úspěšné realizace projektu musí být v zapojených obcích provedena vstupní analýza. Jejím hlavním cílem je popsat stav, strukturu a kapacity místní vzdělávací sítě, dále pak postoje ke vzdělávání a domnělé či faktické bariéry v přístupu ke vzdělávání na straně cílových skupin projektu. Mezi cílové skupiny projektu patří:

- Zaměstnanci veřejné správy a zřizovatelů škol působící ve vzdělávací politice
- Vedoucí pracovníci škol a školských zařízení, pedagogičtí pracovníci
- Pracovníci a dobrovolníci v organizacích působících v oblasti vzdělávání nebo asistenčních služeb a v oblasti neformálního a zájmového vzdělávání dětí a mládeže
- Rodiče dětí a žáků
- Děti a žáci

Na základě dat obsažených v analýze pak můžou svoji činnost rozvíjet lokální konzultanti, metodici a konzultanti inkluzivního vzdělávání pro danou obec, kterým slouží také jako podklad k vytvoření Místního plánu inkluze ve vzdělávání (MPI). Data v této analýze nejsou konečná, slouží pro základní orientaci v problematice v daném místě. Na podnět výše uvedených pracovníků může být tato analýza doplněna o další potřebná data.

Hlavní cílovou skupinou projektu jsou instituce hrající nezastupitelnou roli ve vzdělávacím procesu – mateřské, základní a střední školy, jejich ředitelé a ředitelky a další pedagogičtí pracovníci. Současně to jsou instituce, které se na chodu škol podílejí – zřizovatelé (městské a krajské úřady), školská poradenská zařízení a dále pak instituce, které se školami často spolupracují, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, NNO, NZDM, ZUŠ a další subjekty.

Druhou a neméně významnou část cílové skupiny tvoří děti a mládež sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené, kterým hrozí, že budou ve škole neúspěšné a poté zařazené mimo hlavní vzdělávací proud. Spolu s nimi jsou cílovou skupinou projektu také jejich rodiče či zákonní zástupci. Za základní indikátory sociálního vyloučení považujeme materiální chudobu, dlouhodobou nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, nízkou kvalitu a vysokou nejistotu bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu vzdělávání a zvýšený výskyt rizikového chování a zadlužení. Žádný z těchto indikátorů sám o sobě není dostatečným důvodem pro zařazení do cílové skupiny projektu. Většinou se ale kumulují a i když můžou být v jednotlivých lokalitách přítomné do různé

¹ Registrační číslo projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586, OP VVV.

míry, míra jejich výskytu ovlivňuje povahu a podobu lokalit². Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí, tržní mechanismy a stanoviska většinové společnosti, i vnitřní faktory, např. životní styl samotných sociálně vyloučených a jeho aspekty v rozporu s vnímáním většinové společnosti, které se často mezigeneračně opakují.

Specifickou roli v sociálním vyloučení cílové skupiny v české společnosti hraje od majority viditelně odlišná romská etnicita. Není tomu jinak ani v Břeclavi - i když ani jedna z námi identifikovaných sociálně vyloučených lokalit se nedá považovat za čistě romskou. Ve školském prostředí hraje etnicita také velkou roli, ale ani ne tak kvůli specifickým práce s cílovou skupinou, jako spíše pohledem majority na to, že jejich děti mají být vzdělávány a vychovávány společně s těmito „viditelně jinými“ dětmi. Z tohoto důvodu, i když naší cílovou skupinou jsou primárně děti a žáci ze sociálně vyloučeného prostředí a sociálním vyloučením ohrožení, se v textu často dotýkáme „romství“ jako specifické charakteristiky, která je i snáze uchopitelná z hlediska komunikačních partnerek a partnerů.

² Pro bližší popis vyloučených lokalit v Břeclavi viz výstup OPZ.

2. Metodologie

Vstupní analýza byla realizována v souladu se standardními výzkumnými metodami smíšeného výzkumu, který vzájemně kombinuje data kvantitativního a kvalitativního charakteru. Využito bylo i několik technik sběru dat.

2.1. Použité metody

Desk research – analýza sekundárních dat – byla nezbytným přípravným krokem, jehož účelem bylo sumarizovat dosavadní a aktuální poznatky relevantní k cílům analýzy a na tomto základě připravit podklady pro sběr dat primárních. Tato část výzkumu zahrnovala studium výročních zpráv jednotlivých škol a školek, statistická data z jednotlivých škol a školek, sociodemografická studie Sociofaktoru a strategické dokumenty města³.

Expertní rozhovory – vzhledem k především kvalitativní orientaci analýzy byly nejprve realizovány tzv. expertní rozhovory, které byly součástí (nebo úzce navazovaly) na zmíněný desk research. Cílem expertních rozhovorů bylo uvedení do konkrétních problémů dané lokality, případně vysvětlení zjištěných skutečností.

Hlubkové rozhovory - na základě výstupů z expertních rozhovorů byly sestaveny scénáře hlubkových rozhovorů. Ty byly realizovány se všemi ředitelkami a ředitelem mateřských a základních škol, ale také se zástupkyní na středním odborném učilišti. A zaměřovaly se nejen na zkušenosti se vzděláváním dětí a žáků se speciálně-vzdělávacími potřebami, ale také na potřeby a očekávání spojené s inkluzí těchto žáků.

Polo-strukturované rozhovory – z hlediska obyvatel vyloučených lokalit nás zajímaly jejich zkušenosti a zkušenosti jejich dětí v běžném a speciálním vzdělávacím proudu. V rámci rozhovorů se sociálně vyloučenými jsme realizovali také jeden skupinový rozhovor s 5 romskými dětmi a mládeží, které navštěvují IQ Roma servis.⁴

Doplňkové rozhovory realizované (elektronickou poštou nebo telefonicky) - s představitelkou střední školy, výchovnými poradci, nebo dříve kontaktovanými institucionálními aktéry.

Zúčastněné pozorování – bylo dalším důležitým nástrojem pro realizaci analýzy. Probíhalo v podstatě po celou dobu realizace sběru dat a odehrávalo se jak v místech bydliště sociálně-vyloučených, tak přímo ve školách a školkách, díky němu jsme získali vhled do reálného fungování jednotlivých institucí. Nešlo ale o žádné strukturované pozorování, takže bylo spíše doplňujícím zdrojem informací.

³ Pro úplný seznam dokumentů a zdrojů použitých v desk research viz Přílohu č. 1.

⁴ Pro seznam jejich základních charakteristik viz tab. č. 2.

2.2. Seznam komunikačních partnerů

Tab. č. 1: Komunikační partneři a partnerky dotazovaní v rámci expertních rozhovorů

Vedoucí Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
Vedoucí pobočky IQ Roma Servis
Vedoucí bývalého Odboru školství
Zástupkyně ředitelky Pedagogicko-psychologické poradny

Tab. č. 2: Komunikační partneři a partnerky dotazovaní v rámci polo-strukturovaných rozhovorů – obyvatelé SVL a sociálním vyloučením ohrožení

Bydliště	Komunikační partner(ka)
Azylový dům sv. Agáty	Žena, 49, nezaměstnaná, Žofie
Azylový dům sv. Agáty	Žena, 37, na mateřské dovolené, Irena
Centrum Břeclavi	Muž, 44, zaměstnaný, Dalibor
Krátká	Žena, 37, zaměstnaná, Božena
Na Valtické	Žena, 41, zaměstnaná, Marie
Na Zahradách	Muž, 39, zaměstnaný, Roman
Poštorná	Žena, 15, ZŠ devátá třída, Lenka
Krátká	Žena, 14, ZŠp sedmá třída, Petra
Krátká	Muž, 13, ZŠ sedmá třída, Boris
Na Valtické	Muž, 12, ZŠ šestá třída, Dominik
Centrum Břeclavi	Žena, 17, SOU, Julie

Tab. č. 3: Respondenti dotazovaní v rámci hloubkových rozhovorů – institucionální aktéři

Ředitelka MŠ Břetislavova (+ Slovácká)	Ředitelka ZŠ a MŠ Herbenova	Vedoucí IQ Roma Servis, pobočka Břeclav
Ředitelka MŠ Na Valtické	Ředitelka ZŠ Jana Noháče	Zástupkyně ředitelky Pedagogicko-psychologické poradny
Ředitelka MŠ Okružní	Ředitelka ZŠ a MŠ Kpt. Nálepky	
Ředitelka MŠ Osvobození	Ředitelka ZŠ Komenského + výchovná poradkyně	
Ředitelka MŠ Stará Břeclav (Hřbitovní)	Ředitel ZŠ a MŠ Kupkova + výchovný poradce a zástupkyně pro MŠ	
Ředitelka MŠ U splavu	Ředitelka ZŠ Na Valtické	
	Ředitelka ZŠ Slovácká	

2.3. Etika výzkumu

Všem respondentům bylo vždy vysvětleno, o jakou analýzu se jedná, pro koho a za jakým účelem je realizována. Respondenti byli poučeni, že výzkum je anonymní, jejich jméno ani žádné jiné nebude nikde explicitně zmíněno a jejich osoba nebude moci být spojena se získanými daty uvedenými v této zprávě - i v případě přímých citací je jenom vyznačeno, o jakého komunikačního partnera/partnerku se jedná. Vzhledem k úzkým vazbám lidí v zkoumaném terénu, relativně malému počtu romských žáků v jednotlivých školách a faktu, že ředitel ZŠ a MŠ Kupkova byl jediný dotazovaný muž mezi ředitelkami, přistoupili jsme v případě základních škol k označení *Ředitel/ka ZŠ*, informace z expertních rozhovorů mají označení *ER* a co se týče rozhovoru s dětmi, neuvádíme, na kterou školu chodí a jsou označené pseudonymem.

3. Základní pojmy

3.1. Sociální vyloučení

V materiálu ASZ⁵ se uvádí, že „sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.).“ Podle toho, v jakých oblastech k vyloučení dochází, mluvíme o různých dimenzích sociálního vyloučení. Nejvýrazněji jsou pocítovány prostorová a ekonomická dimenze vyloučení, ty jsou vzápětí následovány kulturním, politickým a sociálním vyloučením v užším smyslu, které se týká především kvality a kvantity vztahů a sociálních interakcí. Tyto dimenze se doplňují a kumulují a člověk čelící sociálnímu vyloučení se propadá do stále větší chudoby a izolace. Důležitou dimenzí je vyloučení symbolické, které často stojí na začátku prostorové segregace nebo ho přinejmenším ospravedlňuje. Stigmatizace většinovou společností umocňuje všechny zmíněné dimenze a znemožňuje dotčené skupině se z izolace vymanit vlastními silami.

Nejvýraznější a nejviditelnější dimenzí je dimenze prostorová projevující se ve většinou nedobrovolné segregaci a koncentraci určité skupiny lidí na určitém místě, které je nějakým způsobem na kvalitativně nižší úrovni než je standardní ve většinové společnosti (může se jednat o kvalitu životního prostředí nebo technické vlastnosti bytů a domů). Taková lokalita má často zhoršenou dostupnost k institucím a službám - tím jsou zcela vyloučeni z mobility ve fyzickém prostoru určité skupiny v rámci vyloučené lokality (např. matky s malými dětmi nebo starší lidé). Pokud vzdálenost není dostatečnou překážkou, objevují se v okolí těchto lokalit fyzické bariéry (nebo tyto lokality přímo vznikají na místech, které už jsou nějakým způsobem fyzicky oddělené).

Chudoba, nebo-li ekonomické vyloučení je způsobeno zejména ztíženým přístupem na trh práce. Primárně se může jednat o nemožnost dosáhnout na lépe placené zaměstnání poskytující vyšší míru zajištění (např. z důvodu nedostatečné kvalifikace), sekundárně může jít o nemožnost získat jakékoliv legální zaměstnání. Absence sociálního kapitálu jim také ztěžuje možnost získat práci, nebo se o práci dovědět způsoby, které jsou běžné mezi příslušníky středních tříd. Tyto osoby se poté přesouvají do zóny šedé ekonomiky (tzv. práce na černo), případně vůbec nevykonávají placenou práci. Tato situace je samozřejmě rámovaná nedostatečnými příjmy na zabezpečení běžných potřeb a pádem do dluhové pastě.

Kulturní vyloučení je výsledkem ztížené možnosti dotčených osob využívat kulturní kapitál společnosti. Projevuje se zejména horším přístupem k institucionalizovanému vzdělávání, který

⁵ Švec, J. (ed.) 2009. *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, s. 7.

může být ovlivněný nedostatkem podnětů a slabší připraveností dětí na nástup do základní školy hlavního vzdělávacího proudu. Důsledkem může být to, že vzdělání se nestává součástí kulturních vzorců dotčených osob a situace se reprodukuje v dalších generacích.

Je zřejmé, že všechny dimenze sociálního vyloučení se vzájemně ovlivňují a prohlubují, proto snaha o opětovné začleňování do většinové společnosti musí probíhat v několika oblastech najednou a s vědomím toho, že výsledky nebudou okamžitě viditelné. Neméně zřejmé je i to, že vymanění se ze situace sociálního vyloučení, která je způsobená strukturálními silami je pro vyloučené prakticky nemožné bez pomoci zvenčí.

3.2. Školská legislativa

V této analýze hovoříme o školním vzdělávání, které se odehrává dle školního kurikula, je považováno za „povinné“ a je legislativně ukotveno ve sbírce zákonů. Především je to:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Dle výše uvedené platné legislativy probíhá v ČR vzdělávání v těchto druzích škol: mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. Školní docházka je v ČR momentálně povinná 9 let v základní škole. V případě opakování ročníku může žák v ZŠ strávit 10 let, případně může požádat ještě o další rok prodloužení školní docházky. Naopak při opakovaných neúspěších může žák školu opustit předčasně v dřívější než deváté třídě (po naplnění devítileté docházky).

3.3. Inkluze ve vzdělávání⁶

Od 1. září 2016 dochází dle novely Školského zákona k nárokovatelné podpoře tzv. inkluze, tedy směřování všech dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školek běžného vzdělávacího proudu. Předpokládá se, že Rámcový vzdělávací program MŠ a ZŠ (RVP PV a RVP ZV) je dostatečně flexibilní a individualizovaný, aby se podle něho (za předpokladu zajištění podpůrných opatření) mohli bez větších obtíží úspěšně vzdělávat prakticky všechny děti a žáci.

Nově se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) a činnost poradenských zařízení upravuje v následujících vyhláškách:

- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

⁶ Podrobnější informace o školské legislativě vztahující se ke společnému (inkluzivnímu) vzdělávání lze nalézt na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecne-vzdelavani-1>.

- Vyhláška č.197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Jedním z důležitých aspektů úspěšného vzdělávání je předškolní příprava, proto se od 1. 9. 2017 k povinné délce školní docházky přidává povinný rok předškolní přípravy.

Do 1. 9. 2016 fungovaly v ČR vedle běžných základních škol i základní školy praktické, které byly určeny pro žáky s lehkým mentálním postižením (LMP), a do kterých tito žáci docházeli na základě posudku školského poradenského zařízení, nejčastěji speciálně-pedagogického centra (SPC). Na těchto školách se vyučovalo dle Přílohy 2 RVP ZV pro LMP. S platností novely Školského zákona byla tato Příloha zrušena a na prvním stupni už vyučují také tyto školy podle RVP ZV. Žáci na druhém stupni těchto škol se nadále mohou vzdělávat podle školního vzdělávacího programu (ŠVP), který je v souladu s již zrušenou přílohou. Dle RVP ZV je momentálně možné vzdělávání žáků s LMP v těchto módech:

- a) v běžné ZŠ s využitím podpůrných opatření, pokud to podmínky jejich zdravotního stavu umožní, nebo
- b) v běžné ZŠ **ve třídě** podle § 16 odst. 9 ŠZ (Zákon č. 561/2004 Sb.), nebo
- c) ve **škole** (dříve praktické) dnes základní, podle § 16 odst. 9 ŠZ (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Děti se závažnějším postižením, středně těžkým a těžkým mentálním postižením a těžším fyzickým postižením mohou být na základě posudku školského poradenského zařízení zařazeny do základní/střední školy speciální, které nadále zůstávají.

Co se týče podpůrných opatření, jsou automaticky nárokovatelné⁷ na základě doporučení z PPP a SPC, které určí, na který stupeň podpůrných opatření má dítě nebo žák nárok a v jakém rozsahu. Novinkou je, že PPP nemusí škole sdělovat, jakou má dítě nebo žák diagnózu. Tu se dozví jen rodiče a sami jí mohou a nemusí škole sdělit. Škola pak dostává veřejnou část s doporučením, jak k žákovi přistupovat. Podpůrná opatření mají různou podobu od Plánu pedagogické podpory v 1. stupni až po individuální vzdělávací plány (IVP), snižování počtu žáků ve třídě, či personální podporu ve formě asistenta pedagoga (AP), školního asistenta (ŠA) nebo osobního asistenta (OA)⁸, ve škole je dále možnost využití chůvy pro děti mladší tří let. Určitou zkušenost s těmito podpůrnými opatřeními mají všichni dotazovaní komunikační partneři na břeclavských školách.

⁷ Problematická bývá někdy realizace podpůrného opatření buď v důsledku nemožnosti najít vhodného kandidáta na požadovanou pozici (třeba psychologa nebo asistenta pedagoga), nebo fyzické omezení v situaci, kdy Poradna doporučí vzdělávání žáka s vyšším stupněm podpůrného opatření ve třídě s menším počtem žáků.

⁸ Všechny tyto asistentské pozice fungují z jiných zdrojů a za jiných podmínek, pro relativně ucelený přehled viz např. *Přehled šablon a jejich věcný výklad*.

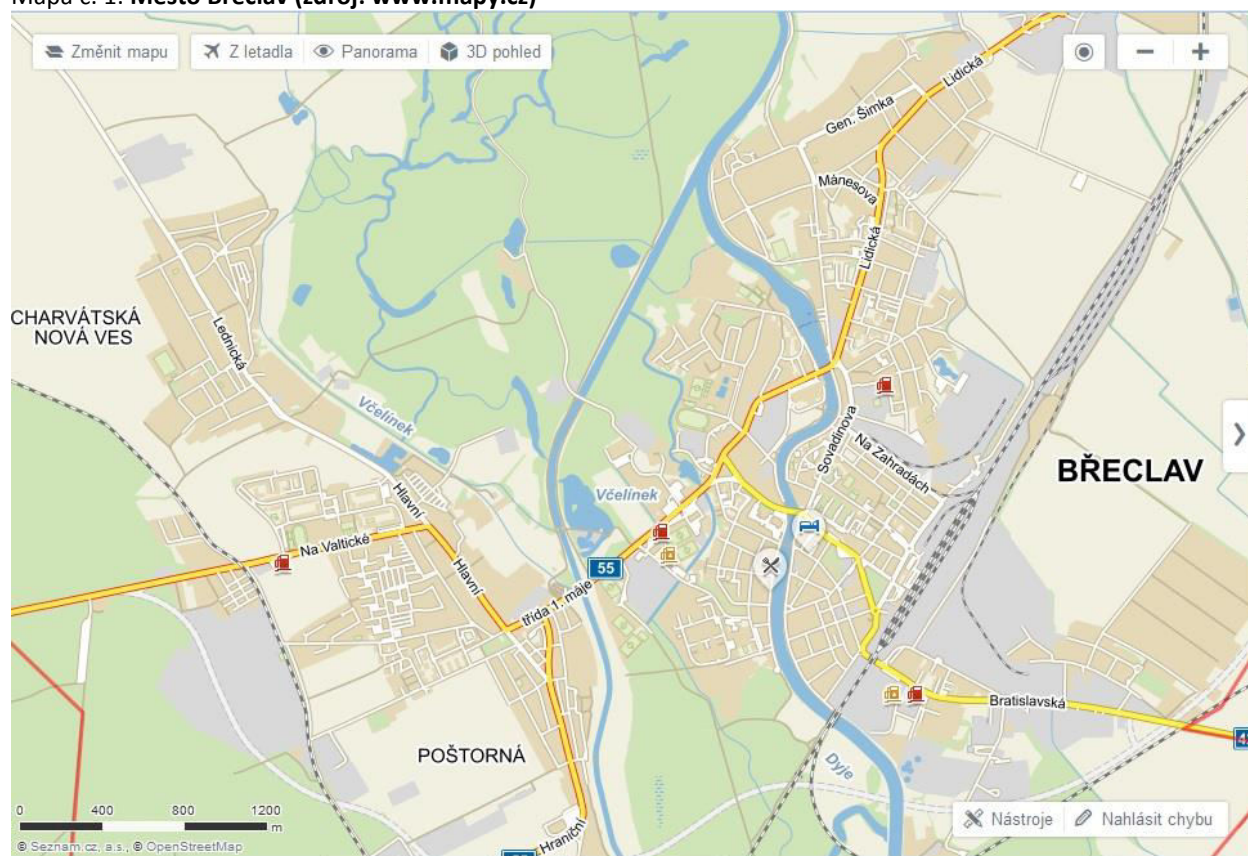
http://www.msmt.cz/uploads/OP_VVV/vyzva_sablony_I/Avizo_kveten_2016/Priloha_c_3_Prehled_sablon_avizo.pdf
a vyhlášku MŠMT http://www.msmt.cz/file/1616_1_1/download/.

4. Analytická část

V této části se věnujeme základním charakteristikám vzdělávací soustavy v Břeclavi, bariérám cílové skupiny při úspěšném vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu a připravenosti jednotlivých škol na přijetí a udržení dětí se speciálně-vzdělávacími potřebami. Připravenost zkoumáme nejen z hlediska personálního či znalostního zajištění, ale také vzhledem k představám důležitých aktérů o tom, co inkluze přinese a jakou podporu budou potřebovat, aby mohli kvalitně vzdělávat všechny, kdo o přijetí do jejich instituce projeví zájem, individuálně a s ohledem na jejich specifika.

4.1. Popis obce, její demografická struktura a základní charakteristiky ve vztahu k sociálnímu vyloučení

Mapa č. 1: Město Břeclav (zdroj: www.mapy.cz)

Město Břeclav se nachází v Jihomoravském kraji, přibližně 50 km jihovýchodně od krajského města Brna v bezprostřední blízkosti slovenské i rakouské státní hranice. Leží na mezinárodně významném železničním uzlu, který spojuje Brno, Bratislavu, Olomouc a Vídeň a necelé 3 km od dálnice D2 z Brna do Bratislavy. Břeclav je správním centrem ORP, které zahrnuje 18 obcí s

celkem 59 854 obyvateli⁹, přičemž k 1. lednu 2016 činil počet obyvatel samotného města 24 941 osob¹⁰. Současná podoba města vznikla spojením čtyř historických částí Břeclav, Stará Břeclav, Poštorná a Charvátská Nová Ves v letech 1920, 1974 a 1976.

Co se týče sociálního vyloučení, v případě Břeclavi není možné mluvit o sociálně vyloučených lokalitách v obvyklém smyslu slova, jedinou oblastí, kterou je s výhradami možno označit za sociálně-vyloučenou lokalitu, je blok domů v ulicích Na Zahradách, Krátká a Riegrova (obr. č. 1, dále jen Na Zahradách).

Obr. č. 1: Lokalita Na Zahradách (Zdroj: MěÚ Břeclav)

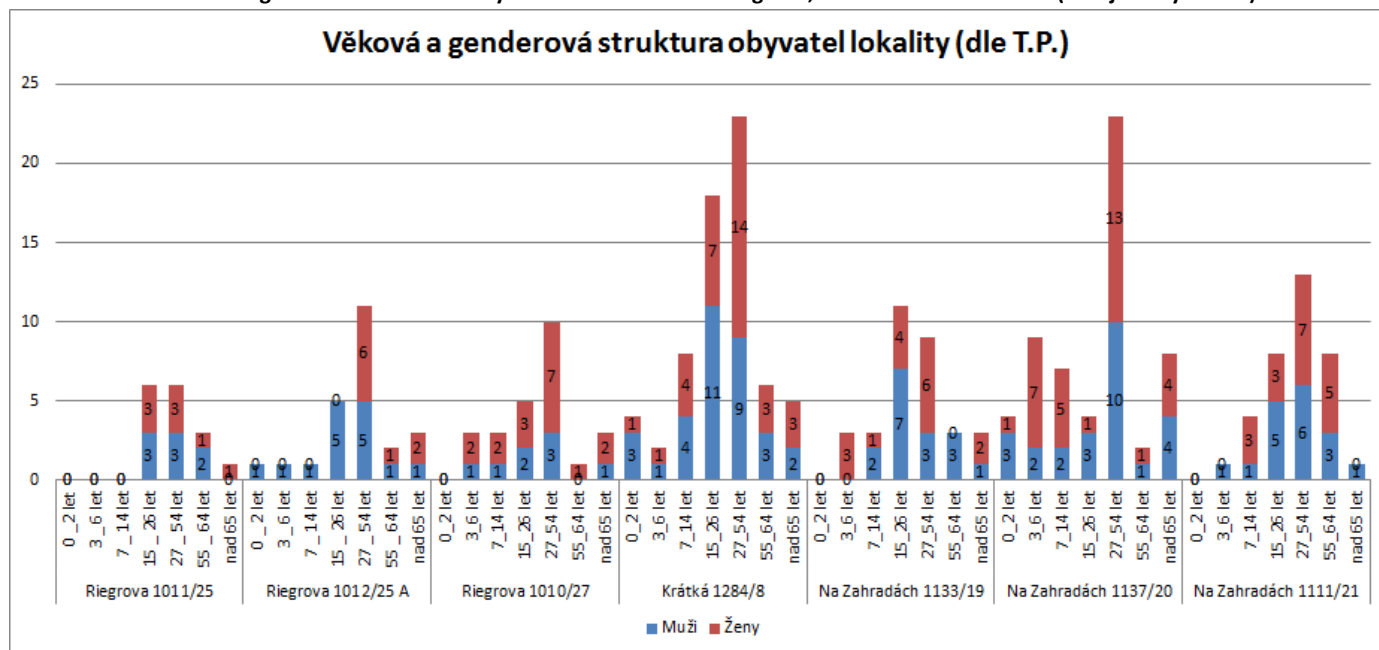
Jedná se o blok pěti městských a dvou soukromých bytových domů, kde žije **přibližně 260 lidí**. Jak už jsme naznačili, jedná se spíše o *lokalitu s vyšším podílem osob ohrožených sociálním vyloučením*, kterých je zde maximálně třetina. Indikátorem pro to je především počet lidí, kteří jsou existenčně závislí na příjmech z dávek v hmotné nouzi. **Ten v listopadu 2016 činil celkem 81 lidí (31 %)**. V lokalitě žije také množství lidí sice pracujících (včetně samoživitelek), nicméně za nízké mzdy a proto se nacházejících na hranici chudoby.

Věkovou strukturu podle pohlaví v jednotlivých domech zobrazuje obr. č. 2. Z hlediska vzdělávání jsou nejzajímavější kategorie od 0-15 let. V našem případě bydlí podle trvalého pobytu v lokalitě **9 dětí mladších 2 let, 19 dětí ve věku 3-6 let a 26 dětí ve věku 7-14 let**. V rámci výzkumu jsme zjistili, že děti z lokality navštěvují jak školku na Slovácké, tak školku na Kupkove, obě teď navštěvuje 9 romských dětí, to může znamenat buď že je v lokalitě 10 romských dětí školkového věku, které do školky nechodí, nebo že některé z těchto 10 dětí nejsou romské a paní ředitelky je proto nezapočítaly, i když do školek chodí.

⁹ Český statistický úřad: Počet obyvatel v ORP k 1. 1. 2016. Praha. 29. dubna 2016. [Dostupné online](#). [cit. 2017-01-25]

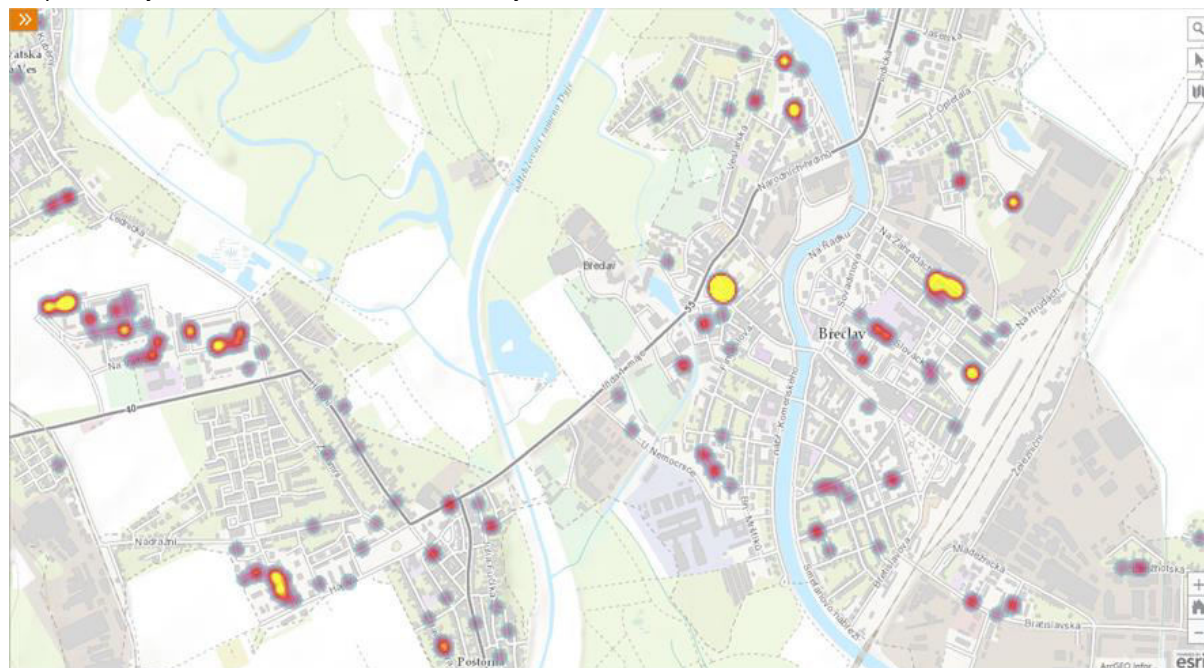
¹⁰ Český statistický úřad: Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2016. Praha. 29. dubna 2016. [Dostupné online](#). [cit. 2017-01-25]

Obr. č. 2: Věková a genderová struktura obyvatel domů v lokalitě Riegrova, Na Zahradách a Krátká. (Zdroj: analýza OPZ)

V rámci analýzy jsme identifikovali také další místa, ve kterých žijí sociálně vyloučení nebo sociálním vyloučením ohrožení obyvatelé. Analýza OPZ upozorňuje především na bezdomovecké squaty. Na těchto místech ale zpravidla nežijí nezletilé děti, takže pro analýzu vzdělávání nejsou relevantní. Na druhé straně, jak je vidět z mapy č. 2, v Břeclavi existují další lokality se zvýšenou koncentrací dlouhodobě nezaměstnaných, které můžou do budoucna indikovat místa ohrožené problémy spojenými se sociálním vyloučením. Zatím můžeme mluvit o mikro-lokalitách, kde sociálně-vyloučení nebo sociálním vyloučením ohrožení žijí jen v některých bytech v domě. Jak ukazuje mapa č. 2, tyto lokality se nacházejí po celé Břeclavi a kromě už jmenované lokality Na Zahradách se jedná o sídliště Na Valtické a další oblasti se starší panelovou zástavbou. Co se týče složení domácností, tak je často tvoří osamělé matky s jedním nebo více nezletilými dětmi. Tyto jsou pak často osvobozeny od úplaty ve škole nebo školce (protože pobírají dávky v hmotné nouzi). Samozřejmě není úplně snadné zjistit, kolika dětí a žáků se tyto životní podmínky týkají, používáme proto kvalifikované odhady komunikačních partnerů a podle vedoucí OSPODu je v Břeclavi přibližně 200 dětí a mladých, kteří jsou pod dohledem OSPODu z důvodu patologie v rodině.

Mapa č. 2: Bydliště dlouhodobě nezaměstnaných

Kromě materiální chudoby je dlouhodobá nezaměstnanost a s ní spojená závislost na sociálních dávkách častou příčinou stěhování¹¹, které bylo v průběhu této analýzy označeno za jeden z nejproblematictějších aspektů vzdělávání dětí ze sociálně-znevýhodněného prostředí. Na tomto místě je důležité zdůraznit, že když mluvíme o sociálně vyloučených, nemluvíme jenom o Romech ale i o dalších lidech, kteří jsou chudobou ohroženi, nebo v ní žijí. Podobně sociálně-vyloučené lokality ne vždy obývají pouze Romové a běžně v nich bydlí i neromská populace. Na druhé straně významná část Romů sociálně vyloučená není. Při rozhovorech jsme často naráželi na to, že komunikační partneři a partnerky měli tendenci zaměřovat situaci sociálního vyloučení s romskou etnicitou a tím, co pro ně znamená mít ve škole/školce Romy. Na druhé straně, situace sociálního znevýhodnění, i když není diagnostikovaná poradenským zařízením, sebou nese určitá vzdělávací specifika, na které je potřeba myslet při přípravě a úpravě vzdělávacího procesu, proto je potřeba pamatovat i na sociálně-znevýhodněné majoritní obyvatele, kteří mohou být z hlediska vzdělávání a jeho dostupnosti v podobné situaci jako Romové.

4.2. Struktura místní vzdělávací sítě

Na území města Břeclav se nachází 6 samostatných státních, 1 firemní¹² a 2 mateřské školy, které jsou součástí základní školy, dále je tady 6 základních škol zřizovaných Městem. Dále se tady nachází Základní a speciální škola Herbenova společně se speciální mateřskou školou. V jedné ze

¹¹ Otázkou nejistého bydlení se velmi podrobně zabývá analýza OPZ.

¹² Firemní mateřská škola závodu Fosfa byla z analýzy vynechána, protože zpravidla není cílovou skupinou navštěvovaná.

základních škol je zřízená přípravná třída pro děti s odkladem školní docházky, která není navštěvovaná výhradně romskými, nebo sociálně-znevýhodněnými dětmi, ale spíše dětmi, které nejsou dostatečně zralé na školní docházku a „školka jim už nemá co nabídnout.“ (Ředitelka MŠ)

Co se týče středních škol, je v Břeclavi gymnázium, střední průmyslová škola (SPŠ) a obchodní akademie (OA), dvě soukromé střední odborné školy (SOŠ) a ještě obchodní akademie neposkytující středoškolské vzdělání, ale jen různé semináře a rekvalifikační kurzy. Z těchto středních škol bylo předmětem zájmu naší analýzy jen střední odborné učiliště, které je součástí SPŠ a OA E. Beneše, protože ze středních škol v Břeclavi je cílovou skupinou nejvíce navštěvováno¹³.

4.2.1. Mateřské školy

Síť státních mateřských škol, které jsou zřizovány městem, je v Břeclavi dostatečně hustá a uspokojuje poptávku rodičů po předškolních zařízeních. Většina školek také přijímá děti do tří let a integruje děti se speciálními vzdělávacími potřebami, viz přehled. MŠ Herbenova, Kpt. Nálepky a Kupkova jsou řízeny příslušnou ředitelkou/ředitelem ZŠ. Školky Břetislavova a Slovácká jsou sloučené a v tabulce proto posuzované jako jedna MŠ.

Tab. č. 4: Přehled mateřských škol¹⁴

MŠ	Kapacita	Počet tříd	Aktuální stav	Děti ve třídách	Počet pedagogů	Děti do 3 let	Děti se SVP	Podpůrná opatření	Rodiče s HN
Břetislavova (+Slovácká)	110	2+3	108	20/24 25/24/15	10	1	3	3AP	Nezjištěno
Herbenova	65	2+2	39	11/14/6/8	8,71	0	39	4AP	2
Kpt. Nálepky	67	3	67	18/27/22	5	7	3	ŠA	0
Kupkova	120	5	120	25/25/25/25/ 20	9,75	4	3	AP	4
Na Valtické	153	6	151	3x25, 3x26	11,7	32	2	2AP, ŠA, CH	6
Okružní	75	3	75	25/25/25	5,8	1	8	3AP	0
Osvobození	75	3	75	25/25/25	5,6	18	0	CH	1
Stará Břeclav	50	2	50	25/25	3,85	2	1	AP/ŠA	2
U splavu	100	4	100	4x25	8	1	1	AP	0
CELKEM ¹⁵	750	31	746		59,4	66	60		15

¹³ Jak ukážeme později v části 4.6., žáci z cílové skupiny si spíše vybírají střední školy mimo Břeclav, protože jsou pro ně přístupnější.

¹⁴ Vysvětlení použitých zkratk: SVP (speciálně-vzdělávací potřeby), AP (asistent pedagoga), ŠA (školní asistent), chůva (CH), HN (dávky v hmotné nouzi). Počet dětí mladších 3 let k 1. 9. 2016.

¹⁵ Bez MŠ při ZŠ Herbenova, která je určena jen pro děti se SVP.

Přehledová tabulka mateřských škol ukazuje, že téměř všechny břeclavské školky mají na výjimku navýšenou kapacitu třídy oproti kapacitě stanovené příslušnou vyhláškou. Primárním důvodem ale není potřeba pokrýt poptávku po mateřských školách (děti starší tří let se do některé ze školek určitě dostanou), ale spíše snaha dosáhnout na co nejvyšší úvazky učitelek. Některé školky řeší tuto situaci doplácením z rodičovských příspěvků, jiné pracují s tím, co dostávají, a tak některá z učitelek musí mít zkrácený úvazek. Tato situace velmi komplikuje práci ve školkách a to obzvlášť v případech, kdy se do školek běžně dostávají děti se speciálními vzdělávacími potřebami a děti mladší tří let.

Co se týče reálné návštěvnosti školek, ze statistických údajů databáze demografických údajů za obce¹⁶ se dá odvodit, že v Břeclavi je momentálně přibližně 819 dětí ve věku 3-6 let (t. j. narození od roku 2011 do prvního kvartálu 2014). Po odečtení dětí navštěvujících speciální MŠ (39 dětí) se ve věku docházky do MŠ nachází v Břeclavi přibližně 780 dětí, z nichž školky momentálně navštěvuje 746 dětí. Je zřejmé, že tyto údaje není možné brát absolutně, protože nebereme v úvahu stěhování, ani děti narozené před rokem 2011 a vynecháváme děti, které jsou mladší tří let a ve školkách už jsou. S určitou tolerancí můžeme ale tvrdit, že je v Břeclavi asi 30 dětí (přibližně 4 %), které nenavštěvují žádné předškolní zařízení a jejich připravenost na školní docházku je tak ohrožena¹⁷.

Všechny školky mají stejná kritéria přijímání dětí ke vzdělávání, jedná se především o věk dětí a bydliště v Břeclavi - kvůli stále rostoucímu počtu lidí, kteří v Břeclavi nemají nahlášený trvalý pobyt, uznávají i přechodné bydliště prokázané nájemní smlouvou. Přihlášené děti se seřadí primárně podle věku od nejstaršího po nejmladší a po naplnění kapacity jsou buď odmítnuté, nebo se stanou náhradníky pro případ, že se někdo odhlásí. Děti předškolního věku mají při přijímání přednost bez ohledu na místo bydliště. Děti, které mají ve školce staršího sourozence, mají v systému bodování bod navíc.

Co se týče zájmu o jednotlivé školky, je možné ho odhadnout na základě kapacit, které bylo potřeba doplnit dětmi mladšími tří let. V zásadě se dá říct, že obyvatelé Břeclavi upřednostňují školky umístěné v centru města, tzn. MŠ Slovácká (Břetislavova), Kupkova a U splavu. V případech, že se kvůli kapacitě do těchto školek nedostanou, nastoupí do některé ze vzdálenějších školek, zůstanou tam rok a pak je rodiče přesunou blíže k místu bydliště. Ředitelky MŠ v souvislosti s touto skutečností upozorňují i na fakt, že je jejich geografické umístění staví do velmi nejisté pozice: „Měly jsme zavřeno a poslední týden v srpnu jsem zjistila, že se mi najednou odhlásilo 15 dětí, protože je na výjimky vzaly do školek blízko bydliště, nebo v centru a rodiče se mi

¹⁶ www.czso.cz/statisticke/cz/obce_d/pohyb/cz0644.xlsx.

¹⁷ To samozřejmě platí za předpokladu, že se jedná o rodiče a děti z naší cílové skupiny, což ale není možné přesně vyčíslit.

vymlouvali, že jsou cestou k nám zácpy. No a já jsem pak musela snižovat úvazky učitelkám, ale do konce září jsem ty děti posbírala a úvazky zase vrátila na původní výši, ale rozhodně to nebylo příjemné.” (Ředitelka MŠ)

4.2.1.1. Mateřská škola Břetislavova a Slovácká

Obě součásti této školky se nacházejí v centru Břeclavi a původně šlo o dvě dvoutřídní školky. Na Slovácké byla kolem roku 2011 vytvořena třetí třída s maximální kapacitou 15 dětí. I navzdory tomuto navýšení kapacity pravidelně každý rok z kapacitních důvodů odmítají zhruba polovinu těch, co se k nim hlásí. Všechny třídy jsou věkově smíšené. Školka se při své výchovně-vzdělávací činnosti zaměřuje na poznávání a soužití v souladu s přírodou. Školka nabízí také několik zájmových kroužků, např. výuku angličtiny, hudební školu a výuku bruslení a plavání. Zvýšená pozornost je věnována logopedické prevenci.

4.2.1.2. Mateřská škola speciální Herbenova

Mateřskou školu při ZŠ Herbenova tvoří dvoutřídní MŠ na Komenského pro děti s mentálním postižením a vadami řeči, jedna třída na Herbenově pro děti s autismem, jedna třída U Nemocnice 1 pro děti s autismem a souběžným postižením více vadami a MŠ při nemocnici určena dětem, které dlouhodobě pobývají v zdravotnickém zařízení (tato třída se stejně jako třída U Nemocnice 1 od 1. 7. 2017 ruší). Ve školce se pracuje podle ŠVP *Mějme svět rádi* a při vzdělávání se uplatňují speciálně-pedagogické metody. Je kladen velký důraz na logopedickou péči a náhradní komunikaci. V minulém šk. roce 4 děti z této školky pokračovaly na základní školu běžného typu.

4.2.1.3. Mateřská škola Kpt. Nálepky

Tato věkově smíšená trojtřídní mateřská škola je součástí ZŠ Kpt. Nálepky. Pracuje podle ŠVP *Roční putování se sluníčkem* a pro svou otevřenost, spolupráci a partnerský přístup k rodičům byla oceněna certifikátem Rodiče vítáni. Další vzdělávání učitelek se zaměřuje na problematiku inkluzivního vzdělávání, rozvoj všech forem gramotnosti a prevenci a řešení krizových situací. Ve školce je na půl úvazku zaměstnaná školní asistentka, která pečuje hlavně o sociálně-znevýhodněné a dvouleté děti.

4.2.1.4. Mateřská škola Kupkova

MŠ patřící k ZŠ Kupkova má také dvě relativně nezávislé součásti, a to dvě třídy v budově Dukelských hrdinů a tři třídy na ZŠ Sovadinova. Školka poskytuje výuku angličtiny a má také křesťanskou třídu. Všechny třídy jsou věkově smíšené. Školka pracuje podle ŠVP s názvem *Vše pro dětský úsměv*.

4.2.1.5. Mateřská škola Na Valtické

MŠ Na Valtické je největší školkou v Břeclavi s kapacitou až 153 dětí, je umístěná na největším sídlišti a klade se v ní velký důraz na environmentální výchovu. Probíhají zde různé kroužky, např. flétna, logopedická prevence nebo angličtina. V této školce pracují podle ŠVP *Děti - živé květy Země*. Školka má také velký společenský sál, který slouží k pořádání různých komunitních akcí a besídek. Kromě environmentálních projektů jsou zapojeni také do Šablon a v rámci nich do dalšího vzdělávání pedagogů.

4.2.1.6. Mateřská škola Okružní

Jedná se o trojtřídní věkově smíšenou mateřskou školu v městské části Poštorná. Ve školce mají podmínky pro integraci dětí se středně těžkým zdravotním postižením a autismem, se kterými pracují asistentky pedagoga. Také tady mají kroužky angličtiny, flétny, mají i vlastní keramickou pec. Pracují podle ŠVP *Krok za krokem každým rokem*, který je zaměřen na maximální individuální rozvoj každého dítěte. Velký důraz je kladen na aktivní účast rodičů při rozhodování o věcech v MŠ prostřednictvím sdružení rodičů.

4.2.1.7. Mateřská škola Osvobození

MŠ Osvobození se také nachází v městské části Poštorná a má tři heterogenní třídy. Podobně jako MŠ Na Valtické je tato školka zapojená do ekologického sdružení Mrkvička. Školka nabízí množství kroužků, logopedickou prevenci, půldenní a celodenní výlety - všechny tyto aktivity jsou zpoplatněny, takže pro sociálně-znevýhodněné rodiče se část programu školky stává těžko dostupnou. Školka pracuje podle ŠVP *Pojďme spolu objevovat svět*, který je zaměřen na rozvoj přátelských vztahů mezi dětmi a ohleduplnost vůči sobě, ostatním i světu kolem.

4.2.1.8. Mateřská škola Stará Břeclav (Hřbitovní)¹⁸

MŠ ve Staré Břeclavi je nejmenší školkou, a proto se potýká s největšími potížemi v případě nenadálých událostí, jako je třeba nemoc učitelky nebo další vzdělávání pedagožek. Výhodou menšího počtu dětí je ale naopak komunitní charakter školky a blízké přátelské vztahy mezi rodiči i učiteli. Podle ŠVP s názvem *Kdo nevěří, ať k nám běží* se snaží o přípravu dětí na běžné každodenní situace. Školka tak nenabízí kroužky, protože jejím cílem je rozvoj dítěte po všech stránkách a jakákoliv „specializace“ může nastat později.

4.2.1.9. Mateřská škola U splavu

MŠ U splavu je velmi populární školkou v blízkosti centra města - děti mladší čtyř let se do ní prakticky nedostávají (Ředitelka MŠ). Od roku 2014 má školka tzv. přírodní zahradu, jejímž smyslem je vést děti k odpovědnému chování vůči přírodě. Díky zahradě tak děti mají možnost

¹⁸ Oficiálně se tato MŠ jmenuje MŠ Hřbitovní, ale komunikační partneři nepoužili jiný název, než „školka ve Staré“, používáme tedy označení příslušnosti ke Staré Břeclavi.

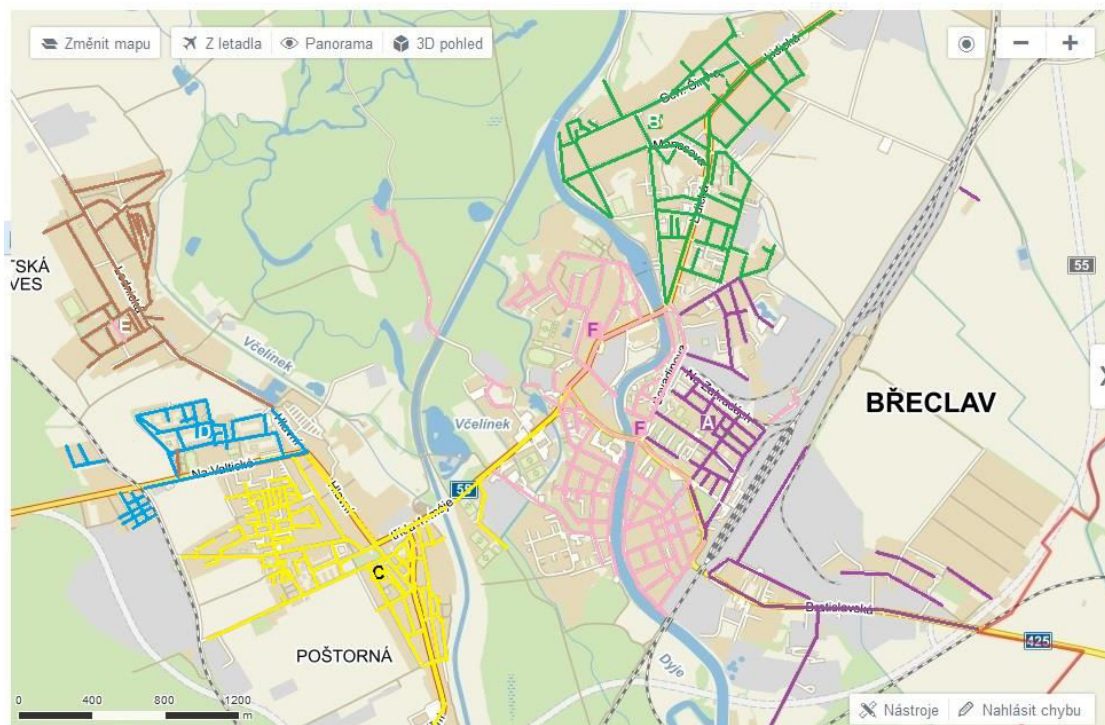
sledovat její proměnu a vybudovat si k ní vztah. ŠVP s názvem *Život u splavu* je také zaměřen na individuální odpovědnost dětí vůči sobě i svému okolí. Co se týče kroužků, předškoláci mají možnost účastnit se bruslení nebo plavání, mladší děti můžou navštěvovat angličtinu a také pracovat pravidelně s logopedkou na nápravě řečových vad.

Co se týče spolupráce s jinými subjekty, všechny školky mají navázanou nějakou formu spolupráce minimálně se svými spádovými školami, buď se jedná o besedu paní učitelek z první třídy s rodiči předškoláků, nebo návštěvy předškoláků v první třídě a různé další společné kulturní a společenské akce. Všechny školky mají také úzkou spolupráci s břeclavskou Pedagogicko-psychologickou poradnou (dále PPP) - pracovnice dělají prakticky ve všech školkách depistáž. Když integrují děti se speciálními vzdělávacími potřebami, tak jsou školky v kontaktu se speciálně-pedagogickými centry (dále SPC), především s Brnem a Hodonínem. Školka U splavu má navíc uzavřenou smlouvu se školní logopedkou a rodičům její služby hradí.

4.2.2. Základní školy

V Břeclavi je pět úplných běžných základních škol, jedna základní škola jen s prvním stupněm základního vzdělávání a bývalá praktická základní škola Herbenova zřizována Jihomoravským krajem. ZŠ Na Valtické je jediná škola v Břeclavi, která má přípravnou třídu s maximální kapacitou 15 dětí, momentálně jí navštěvuje 11 dětí.

Mapa č. 3: Spádové oblasti jednotlivých škol a jejich umístění

Legenda: A (fialová): ZŠ Slovácká, B (zelená): ZŠ Jana Noháče, C (žlutá): ZŠ Komenského, D (modrá): ZŠ Na Valtické a E (hnědá): ZŠ Kpt. Nálepky

Každá škola má vlastní spádovou oblast v nejbližším okolí. V minulosti fungovala v Břeclavi tzv. romská škola s vyšší koncentrací romských žáků. Toto se změnilo po sloučení ZŠ Sovadinova se ZŠ Kupkova. V obou budovách teď sídlí jeden stupeň, takže ke kumulaci romských žáků nedochází. Spádové oblasti jsou nastaveny tak, že každá škola má ve svém spádu nějakou oblast, kde je vyšší koncentrace sociálně znevýhodněných nebo sociálním vyloučením ohrožených žáků¹⁹. V praxi ale výběr školy záleží výhradně na rodičích a spádové oblasti jsou spíše pojistkou, aby se do škol umístily i děti, které obecně nejsou velmi „žádané“.

Tab. č. 5: Přehled základních škol

ZŠ	Kapacita	Počet žáků (+spec. třídy)	Počet tříd	SVP/ z toho IVP ²⁰	Z toho soc.- znevýhodněných (odhad)	Počet romských žáků
Herbenova	143	39+33	4+5	72/13	2	12+1
Jana Noháče	170	139	7	29/6	3	3
Komenského	560	333	14	29/4	15	6
Kpt. Nálepky	300	175	9	37/4	1	0
Kupkova	1200	445	19	77/15	18	18
Na Valtické	642	296	1+14	12/2	5	1+9
Slovácká	720	711	28	8/9	20	20
CELKEM	3735	2171	164	264/53	64	70

4.2.2.1. Základní škola Herbenova

Základní škola Herbenova je bývalou praktickou a pomocnou základní školou zřizovanou krajem, v minulosti se tu vzdělávalo podle Přílohy RVP pro děti s LMP a RVP ZŠS, díl I a II. Příloha RVP pro děti s LMP byla ale letos zrušena a v současnosti vyučují na prvním stupni podle RVP ZV s minimálními výstupy. Podle slov paní ředitelky je ale tento RVP „přehlcen informacemi, které musíme do těch dětí dostat, předtím bylo víc času si to učivo s dětmi prožít, dnes to nejde.“ V bývalé praktické základní škole se vzdělávají většinou děti s lehkým mentálním postižením (LMP). Speciální škola je určena žákům se středním a těžkým mentálním postižením, poruchami autistického spektra a souběžným postižením více vadami. Školu také navštěvují dva žáci, kteří

¹⁹ Tomuto problému se budeme blíže věnovat v části 4.4.2 Cílová skupina ve školách.

²⁰ Další podpůrná opatření na ZŠ jsou v tabulce č. 10.

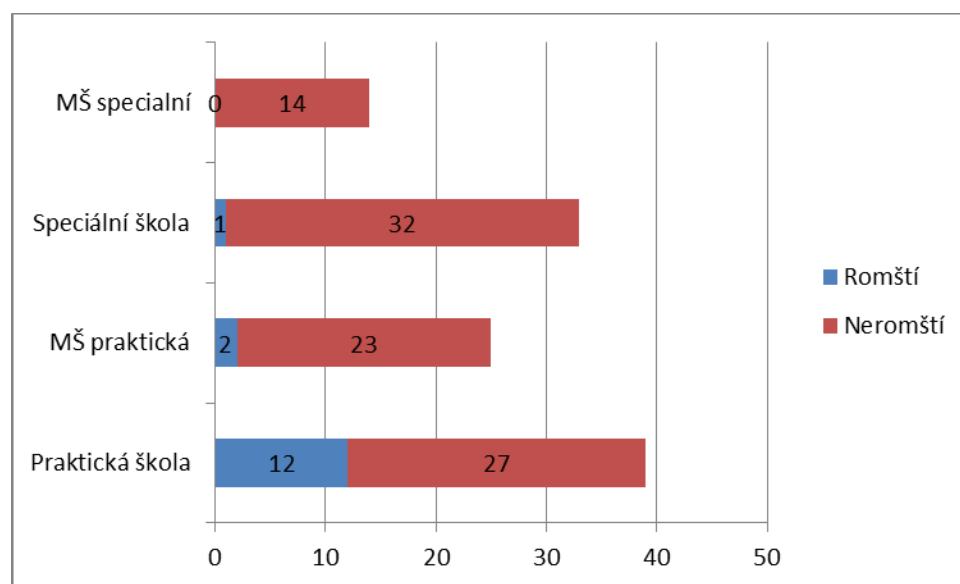
nemají sice potřebnou diagnózu, ale základní školu by kvůli zdravotním a psychickým problémům nezvládli a proto jsou už od začátku své školní docházky vzdělávání podle RVP ZV.

V letošním roce školu navštěvuje 72 žáků (bez školek), z toho je 39 v ZŠ praktické a 33 v ZŠ speciální. Počet žáků v jednotlivých třídách se pohybuje od 6-14, ve čtyřech třídách jsou spojené ročníky (1.+2.+4., 3.+5., 6.+7. a 8.+9.). Co se týče přechodů dětí z běžných základních škol, v minulém roce se děly přibližně stejně na prvním i na druhém stupni – do nižší než šesté třídy nastoupilo 6 žáků a od šesté třídy výš čtyři žáci. Podle údajů z jednotlivých břeclavských škol odešel na bývalou praktickou školu jen jeden žák, to znamená, že další nově příchozí žáci asi přišli ze škol mimo Břeclavi.

Tato škola je dobře vybavena pro práci se žáky se SVP – všichni pedagogové mají vystudovaný magisterský obor Speciální pedagogiky. Speciální pedagogiku mají absolvovanou také někteří asistenti pedagoga. Novela Školského zákona a změna RVP, podle kterého mají bývalé praktické školy vyučovat, vede k potřebě rekvalifikace pedagogů na druhém stupni na příslušnou aprobaci, momentálně mají aprobaci pro předměty druhého stupně jen dvě učitelky. Tato škola také nabízí svým žákům školní družinu a školní klub.

V břeclavské škole nedochází k výhradnímu zastoupení romských žáků, na druhé straně však je v praktické škole jejich podíl asi 30 % oproti 3 % romských žáků v populaci břeclavských školou-povinných žáků. Jedním z důvodů může být fakt, že tuto základní školu navštěvují také mimo-břeclavské děti, i když není možné přesně určit jejich podíl.

Obr. č. 3. Počet neromských (červeně) a romských (modře) žáků na ZŠ Herbenova²¹

²¹ Označení MŠ praktická používáme jen na odlišení dvou součástí MŠ Herbenova podle toho, pro koho jsou určeny, není to nijak oficiálně užívaný termín.

Co se týče dalšího uplatnění žáků této školy, odcházejí buď na učňovské obory kategorie E, ty také většinou prý i dokončí. V minulém školním roce se dva žáci hlásili na Střední průmyslovou školu, dostali se tam, ale předčasně odešli. Nejčastější školy, které si vybírají, jsou OU a Praktická škola Brno-Lomená a SOU v Mikulově a Kyjově.

4.2.2.2. Základní škola Jana Noháče

ZŠ J. Noháče je neúplnou základní školou ve Staré Břeclavi, žáci z ní často pokračují nejen na ostatní základní školy, ale také na víceletá gymnázia. Školní vzdělávací program *Sluníčko-škola plná života* se orientuje na rozvoj a podporu zdravého životního stylu, environmentální výchovu, výuku cizích jazyků už od první třídy, velké množství mimoškolních aktivit a efektivní metody výuky a využívání projektového vyučování.

4.2.2.3. Základní škola Komenského

Základní škola Komenského je úplnou základní školou sídlící ve dvou budovách v Poštorné. V jedné budově se nachází 8 tříd prvního až čtvrtého ročníku a ve druhé budově se nachází odborné učebny, dvě páté třídy a celý druhý stupeň. Na druhém stupni už jsou jednotlivé ročníky slučovány do jedné třídy. V aktuálním školním roce se škola zapojila do projektu Ovoce a zelenina do škol v ČR a Hodina pohybu navíc (ve školní družině). ŠVP *Moderně s Komenským* klade důraz na environmentální výchovu, individuální přístup k žákům a jejich všestranný rozvoj.

4.2.2.4. Základní škola Kpt. Nálepky

Základní škola Kpt. Nálepky je menší školou ležící v okrajové části Břeclavi – v Charvátské Nové Vsi. I tato škola sídlí ve dvou budovách a je v nich rozdělená na první a druhý stupeň. Každá třída na prvním stupni má k dispozici relaxační kout a všechny třídy mají také interaktivní tabuli. Vzdělávání se uskutečňuje na základě ŠVP *Škola základ života*. Škola dále spolupracuje s denním stacionářem Utilis a vede tak žáky k větší ohleduplnosti vůči lidem s postižením. Za spolupráci a otevřenou komunikaci s rodiči získala tato škola certifikát Rodiče vítáni. Výhodná poloha Břeclavi je školou využívána k zapojení se do projektu přes-hraniční spolupráce.

4.2.2.5. Základní škola Kupkova

Základní škola Kupkova má ze všech břeclavských škol největší kapacitu, reálně je ale kapacita výrazně nižší, protože kmenové třídy byly proměněné v odborné učebny. Kupkova se výrazně zvětšila po sloučení se ZŠ Sovadinova v roce 2005. Na této škole původně existovaly také vyrovnávací třídy, ale byly spíše speciálními třídami a nesplňovaly, co se od nich očekávalo a to byl jeden z důvodů sloučení (ER). V současnosti pracuje Kupkova podle ŠVP *Škola pro život*, ve kterém je kladen velký důraz na integraci žáků se SVP a jejich maximální možný rozvoj. Zároveň se věnuje pozornost výuce cizích jazyků a prostřednictvím mezinárodních projektů také jejich využití.

4.2.2.6. Základní škola Na Valtické

Škola na Valtické je velká sídlištní škola s jedinou přípravnou třídou v Břeclavi, její nevýhodou je relativně velká vzdálenost od ostatních částí města, což by mohlo být důvodem pro nenaplněnou kapacitu této třídy. Na Valtické pracují podle ŠVP *Škola přátelská – škola partnerská* a snaží se o co největší zapojení všech žáků do projektů, které na škole běží, především projekt „Pomáháme si navzájem“ (prevence patologických jevů) a projekty na zvýšení čtenářské a ekologické gramotnosti.

4.2.2.7. Základní škola Slovácká

Slovácká je jediná breclavská škola, která má téměř naplněnou svojí reálnou kapacitu. Na druhém stupni mají výběrové třídy s rozšířenou výukou cizích jazyků a s rozšířenou výukou tělesné výchovy. Snaží se o výuku toho, co žáci skutečně využijí ve svém každodenním životě a to metodami, které zaujmou a vzbudí touhu dozvědět se víc. Škola pracuje podle ŠVP *Škola pro život*.

Většina breclavských škol se potýká s demografickým úbytkem žáků. Snižování počtu dětí ve třídách jim ale na druhé straně nabízí prostor individuálněji se všem žákům věnovat. Téměř všechny školy využívají ke své práci finance z projektů s různým zaměřením - mezi nimi dominuje environmentální výchova, přes-hraniční spolupráce a výuka cizích jazyků. Možnost alespoň nějakého srovnání²² nabízejí data o úspěšnosti deváťáků a žáků, kteří se hlásí na víceletá gymnázia. V zásadě se všichni žáci devátých ročníků hlásí a dostanou na nějakou střední školu s maturitou nebo učební obor, je ale potřeba zdůraznit, že romští žáci často tyto školy předčasně opouštějí z důvodů, které uvádíme níže.

4.2.3 Střední školy

4.2.3.1. Gymnázium a Jazyková škola

Součástí této školy je osmileté a čtyřleté gymnázium a jazyková škola s právem státní zkoušky. Toto gymnázium je považováno za kvalitní a náročné – slabší žáci dojíždějí na gymnázium buď do Mikulova nebo Pavlovic.

4.2.3.2. Soukromá střední odborná škola

Soukromá SOŠ na Mládežnické nabízí učební obory tiskař, kuchař-číšník a kadeřník. Cílové skupině toto studium není zpravidla přístupné, protože školné v této škole je 13 800 Kč. Škola nabízí také zkrácené studium v délce jednoho roku.

4.2.3.3. Soukromá střední odborná škola manažerská a zdravotnická

Tato střední škola na Sovadinově nabízí dva maturitní obory – ekonomiku a podnikání a zdravotnického asistenta.

²² Další srovnání škol je možné podle počtů neomluvených hodin a udělených kázeňských opatření, viz tab. č. 8.

4.2.3.4. Střední průmyslová škola a Obchodní akademie E. Beneše

Tato střední škola je největší střední školou s nejbohatší nabídkou oborů. Nabízí se tu nejen různé elektrotechnické maturitní obory, ale také učební obory, například kadeřník nebo cestovní ruch a ekonomika. Při učilišti existuje nástavbové maturitní studium podnikání.

Místní vzdělávací síť v Břeclavi je dostatečně rozmanitá, pokrývající široké spektrum speciálních požadavků i specifických vzdělávacích potřeb, které by děti a dospívající mohli mít. V souvislosti s cílovou skupinou se v minulosti dobře přistoupilo k problému koncentrace romských žáků na jedné ze škol a v současnosti jsou víceméně rovnoměrně rozptýleni na téměř všech břeclavských školách. Jednotlivé školy mají navázanou úzkou spolupráci se školkami a částečně i se středními školami a také mezi sebou, co jim umožňuje pružně reagovat na vznikající problémy. Zatím není dostatečně využíváno doučování žáků ohrožených školním neúspěchem, ale na tuto skutečnost reagují sociální služby.

4.3. Volnočasové aktivity (a sociální služby)

Součástí vzdělávací sítě jsou i různé formy neformálního vzdělávání. Všechny školy mají několik kapacitně maximálně využitých oddělení školní družiny (zpravidla od první do třetí třídy) a školní klub, který je určen pro starší žáky a přednostně v něm fungují různé kroužky a doučování. Za školní družinu se platí většinou 200 Kč měsíčně, tato úplata může být prominutá, když je rodina v tíživé finanční situaci. Kroužky v rámci školního klubu jsou buď bezplatné, nebo se za ně platí podle toho, jak jsou finančně nákladné. Ředitelky hodnotí zájem sociálně slabých dětí o kroužky různě, na některých školách ho mají, jinde se do kroužků vůbec nedostanou a tak nemají ani možnost si to vyzkoušet. Podobně je to i s doučováním přímo ve škole – některé ředitelky se obávají, že si ze Šablon požádají o doučování a potom neseženou dítě, které by doučovat mohly.

Největším poskytovatelem neformálního vzdělávání v Břeclavi je středisko volného času Duhovka, které vedle několika desítek kroužků nabízí letní a zimní tábory a vzdělávací programy. Ceny kroužků se pohybují mezi 200 až 600 Kč za rok a sociálně slabí tyto možnosti spíše nevyužívají nejen kvůli ceně, kterou je potřeba zaplatit, ale také kvůli vyžadované pravidelnosti docházky (ER). V podobné situaci z hlediska využití sociálně slabými je i Mateřské centrum Lvíček Dyjáček.

Sociálně slabé děti a mládež nejvíc navštěvují IQ Roma Servis v Poštorné. Nefunguje tam sice úplně nízkoprahový klub, ale děti mají možnost buď se zúčastnit pravidelně se opakujících kroužků nebo jen přijít strávit čas s kamarády, či využít možnost použití internetu a počítače. Břeclavská pobočka IQ Roma Servisu se dlouhodobě potýká s vysokou fluktuací pracovníků, což ovlivňuje kvalitu i frekvenci služeb, které jsou schopni poskytovat. Lenka (15) říká: „nechodím sem pravidelně, baví mě nejvíc tancování, ale už sem nikdo nechodí, tak se tady vlastně nudím...a není to jen tím, že jsou tu menší děcka, ani ty sem už moc nechodí.“ Mladší děti také říkaly, že do klubu nijak často nechodí, ale když jsou tam, tak je to dobrý (Dominik, Boris; 12, 13). Nižší

návštěvnost může být skutečně způsobena nabídkou poskytovaných aktivit, která se zase rozšíří, jakmile se stabilizuje tým. Dalším ne úplně příznivým aspektem je vzdálenost pobočky od největší sociálně-vyloučené lokality. IQ Roma Servis na tuto skutečnost reaguje využitím plácku mezi domy na různé aktivity pro děti přímo v lokalitě za příznivého počasí. Co se týče návštěvníků, tak podíl romských a neromských dětí je přibližně stejný.

IQ Roma Servis také nabízí možnost doučování, v minulosti se snažili o úzkou spolupráci se školou, ale narazili na Zákon o ochraně osobních údajů. V současnosti si zajistili souhlas rodičů a škola jim už může poskytovat informace o úspěších a neúspěších jejich dětí. Doučuje se většinou přímo v klubu, nebo ve škole. Z dětí, se kterými jsme mluvili, žádné doučování v IQ Roma Servise nenavštěvovalo. Ředitelky hodnotily minulou spolupráci s IQ RS jako celkem rozpačitou a nepravidelnou, v poslední době už se jejich hodnocení zlepšilo a školy vidí u svých dětí pokroky: „jim se podařilo, a to bylo úplně neuvěřitelné, připravit holku na reparát z matiky, a ještě k tomu v létě. Nikdo jsme tomu nemohli uvěřit, ale ona to opravdu uměla.“ (Ředitel/ka ZŠ)

Kvalitní trávení volného času je důležité z hlediska celkového rozvoje dětí a žáků. V Břeclavi jsou možnosti volnočasových aktivit rozmanité, ale cílovou skupinou jsou využívány minimálně nejen z důvodu financí, ale také z hlediska přístupnosti a dostupnosti. Dá se předpokládat, že placená centra volného času nemají nastavenou žádnou praxi, kterou by se snažily zatraktivnit své služby pro děti a žáky ze znevýhodněných skupin a tito je proto nenavštěvují.

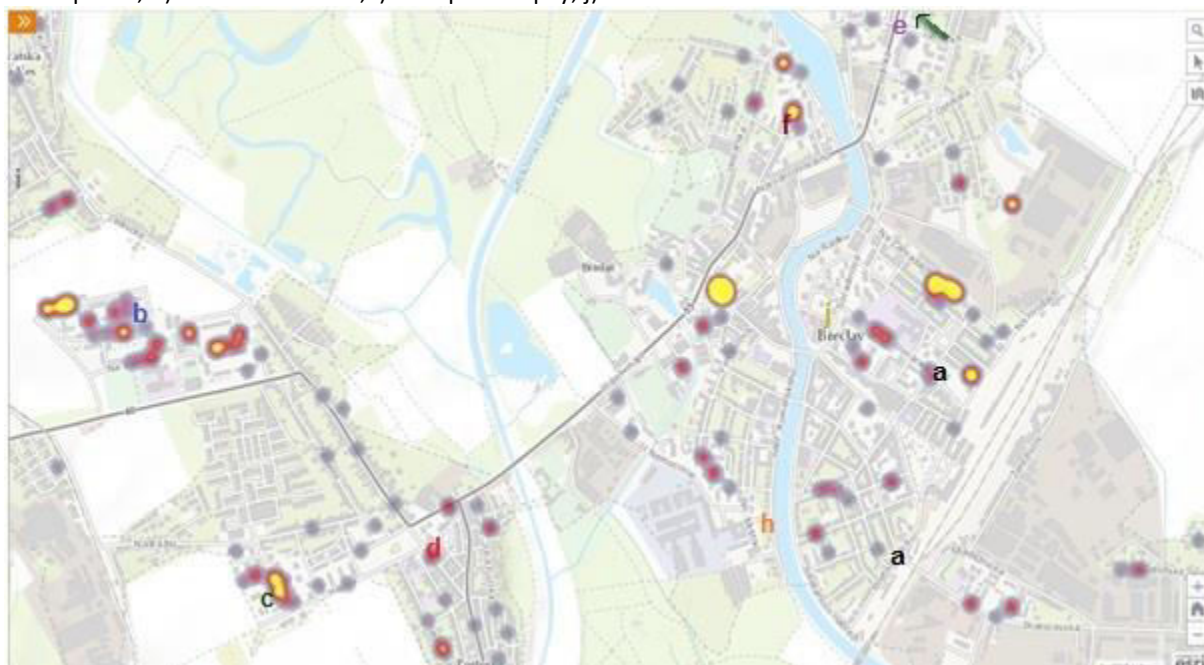
4.4. Bariéry cílové skupiny při vstupu a udržení se v hlavním vzdělávacím proudu

Děti a žáci se speciálně-vzdělávacími potřebami čelí překážkám, které jim brání a znemožňují uspět v běžném vzdělávacím proudu už od svého vstupu na půdu školky. Na tomto místě se budeme věnovat podrobně momentální pozici cílové skupiny ve školkách a školách běžného vzdělávacího proudu a specifikům, které tato pozice obnáší z hlediska jejich rozmístění v rámci městského prostoru i z hlediska výzev, kterým v běžném vzdělávacím proudu čelí.

4.4.1 Cílová skupina ve školkách

Mapa č. 4: Umístění školek ve vztahu k bydliště dlouhodobě nezaměstnaných

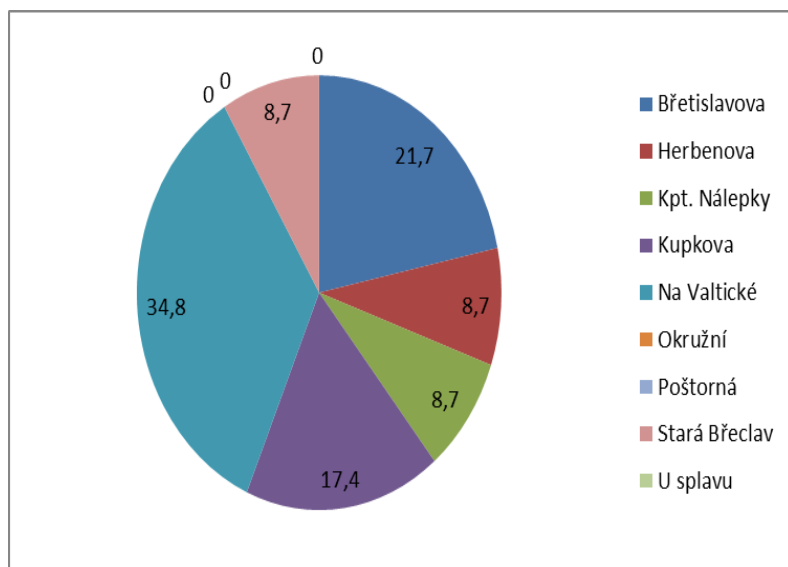
Legenda: a) MŠ Slovácká a Břetislavova, b) MŠ Na Valtické, c) MŠ Okružní, d) MŠ Osvobození, e) MŠ Stará Břeclav, f) MŠ Kupkova, h) MŠ Komenského, i) MŠ Kpt. Nálepky, j) MŠ Sovadinova

Z mapy č. 4 je patrné, že lokalitou s nejvyšším počtem nezaměstnaných je sídliště Na Valtické a i když se jedná o největší školku, není žádoucí, aby se v ní sociálně-znevýhodněné děti koncentrovaly. To by mohlo nastat s prodloužením povinné školní docházky o poslední ročník mateřské školy od 1. 9. 2017. Vzhledem k tomu, že jsou v podobné blízkosti sídliště další tři školky, je určitě možné děti odsud určitým způsobem citlivě rozdělit. Smyslem opatření povinné předškolní docházky je zvýšit připravenost dětí ze sociálně-znevýhodněného prostředí k úspěšnému vstupu do základních škol. Z rozhovorů s ředitelkami základních škol ale vyplývá, že jeden rok předškolní přípravy nestačí k dohnání nedostatku podnětů a podpory zvědavosti dětí v raném věku a i děti, které navštěvují poslední rok školky, na druhém stupni často selhávají (protože už do první třídy přicházejí s deficitem, který se s časem jenom zvětšuje). Paní Božena (37) zmiňuje, že všechny její děti do školky chodily, protože „já jsem měla nějaké problémy a

musela jsem na veřejně-prospěšné práce, takže holky taky chodily pořád, ale byly moc slabé, opakovaly už první třídu a tak jsme je pak přeložili na Herbenku.” Nelze jednoznačně určit, jestli důvodem pro toto selhání, je fakt, že děti za rok už nestihnou dohnat, co zameškaly ve svém nejvíc formativním období, nebo skutečnost spíše sporadické docházky do školky.

Obr. č. 4: Podíl všech romských dětí v jednotlivých školkách

Co se týče aktuálního rozmístění romských dětí v jednotlivých školkách, jak můžeme vidět na obr. č. 4, tři školky nemají vůbec žádné romské děti. Situace je podobná, jako na základních školách – největší část břeclavských romských dětí má Slovácká (Břetislavova), Kupkova a Na Valtické. Na první pohled se také zdá, že v podstatě všechny romské děti do školky chodí. Za předpokladu, že počítáme s konstantním přírůstkem každý rok a v 9 ročnících je 70 romských dětí, tak ve školkovém věku by mělo být zhruba 24 romských dětí. Školky zároveň v současnosti navštěvuje 23 romských dětí. Vypadá to, že se

do školek minimálně dostávají, i když tam z různých důvodů nezůstávají.

Některé ředitelky mluvily o dluzích za obědy, případně za školné, které nejsou vymahatelné a děti pak přestanou chodit, nebo přestanou chodit „jen tak z ničeho nic“ a drží místo dětem, které by chodit chtěly a mohly: „romské děti většinou nenastupují do školky od tří let, jdou až ve čtyřech nejdřív, automaticky už tímto přeskočí ty menší děti. A když je do té školky dostanete, tak samozřejmě veškeré náklady hradí sociálka... a oni najednou přestanou chodit a nijakým způsobem nereagují. A zabírají místa pro maminky, které jsou v takové životní situaci, že potřebují okamžitě do práce.“ (Ředitelka MŠ) V rámci našeho výzkumu jsme bohužel nenarazili na žádnou maminku, která by dítě ze školky vzala pryč. Rodiče, se kterými jsme mluvili, vesměs dali všechny děti do školky a vodili je tam. Pan Roman (39) popisuje ale svojí negativní zkušenost se školkou následovně: „syna (teď ve třetí třídě) mi do školky nevzaly, i když na to měl ze zákona nárok, prý proto, že jsme nepřišli na zápis včas, ale moje manželka tam byla a bolet jí zub, tak si domluvila, že přijde další den a už nás pak nechtěla vzít, podle mě to mělo rasový důvod.“ Navzdory této zkušenosti počítá s tím, že i nejmladší dítě dají do stejné školky, aby mohla manželka nastoupit co nejdřív do práce. Ostatní rodiče, se kterými jsme mluvili na žádný problém se školkou nenarazili.

V Břeclavi podle slov ředitelky nedochází k žádným negativním reakcím rodičů na přítomnost romských dětí a děti v tom také nevidí žádný problém, pokud se dítě nechová agresivně, v takovém případě ho vyloučí. Co se ale týče různých mimoškolních a komunitních akcí, romští rodiče se jich většinou neúčastní a jedno z možných vysvětlení je, že „oni ty maminky podle mě pořád vaří, nebo přemýšlí o tom, co budou vařit a z čeho, no a když je nějaká akce, tak tam spíš pošlou staršího sourozence, než by přišly samy.“ (Ředitelka MŠ) Otázkou zůstává, jestli důvodem pro nízkou účast těchto rodičů není pocit, který mají mezi rodiči střední třídy a jestli se cítí dostatečně vítáni.

Co se týče samotné skutečnosti, kdy jsou romské děti součástí třídního kolektivu, shodují se prakticky všechny ředitelky, že z jejich hlediska je ta práce s romskými dětmi úplně stejná, jako se všemi ostatními dětmi, narážejí akorát na ztíženou komunikaci s rodiči. Je otázkou, co vede romské rodiče k ukončení docházky do školky, jestli je to skutečně otázka financí, nebo se tam v nějakém momentu necítí příjemně, nebo je to pro ně logisticky náročné vodit dítě ještě i do školky. Další děti se speciálními vzdělávacími potřebami navštěvují školku pravidelně.

Tab. č. 6: Výskyt specifických dětí ve školkách

	Břetislavova (+Slovácká)	Herben ova	Kpt. Nálepky	Kupkova	Na Valtické	Okružní	Osvoboze ní	Stará Břeclav	U splavu
Romské děti	5	2	2	4	8	0	0	2	0
Podle bydliště	Na Zahradách, integrovane	Na Zahrad ách	Charvátská Nová Ves	Na Zahradách	Na Valtické	-	-	Integro vaně	-
Děti cizinců	0	0	0	3	0	0	0	0	0
Podle původu	-	-	-	vietnamské, polské	-	-	-	-	-
Rodina na HN	Nezjištěno	0	0	4	6	0	1	2	0
Děti se SVP	3	39	3	3	1	8	0	1	4

Za pozornost stojí, že v letošním roce nejsou v břeclavských školkách téměř žádní cizinci, všechny školky však nějakou zkušenost se vzděláváním cizinců mají a shodují se na tom, že malé dítě se cizí jazyk naučí velmi rychle a se zařazením do školky nemá vůbec problém.

Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami poskytují mateřské školy nejlepší péči, jakou v tak personálně podhodnocených podmínkách můžou, jenže se ukazuje, že poslední rok školky není dostatečný a tyto děti často dostávají odklady, čímž ve školce zůstanou další rok, který ale neplní

svůj účel podobně jako ten první v situaci, kdy je docházka do školky spíše nárazová. Důvody pro tuto slabou docházku formulovaly nejen ředitelky školek, ale také naše komunikační partnerky a vzácně se doplňují: ředitelky říkají, že přesně ví, že dítě třeba nepřejde do školky, když se vybírá nějaká úplata, nebo je divadlo, či výlet; dotázaní rodiče také formulovali finanční náročnost jako jeden z důvodů, proč je pro ně těžké vodit dítě do školky, obzvláště v případě, že děti mají víc a školní docházka přináší také nějakou finanční zátěž.

4.4.2 Přejít na základní školu

Mateřská škola připravuje děti na základní školu v rámci specifických způsobů předškolní přípravy, všechny břeclavské třídy jsou heterogenní, ale v souvislosti s příchodem dvouletých dětí do školek uvažují ředitelky o vytvoření oddělených tříd pro předškoláky a děti s odkladem školní docházky. Děti s odkladem mají individuální vzdělávací plány, díky kterým se pedagožky mohou soustředit na konkrétní oblasti, které je potřeba u těchto dětí posilnit. Zajímavé je, že břeclavské školky mají v letošním roce minimum dětí s odkladem (max. 5 na školu) a je to dáno na jedné straně spoluprací s přípravnou třídou Na Valtické, kde se podařilo dosáhnout toho, že přestala být vnímána jako třída pro romské nebo chudé děti a opravdu jí teď navštěvují děti z celé Břeclavi. Důvodem, o kterém ředitelky mluvily, je znovu-zpoplatnění docházky do školky pro děti, které mají odklad školní docházky a určitě také specifická příprava předškoláků v jednotlivých školách.

Všechny školky mají tuto metodu přípravy předškoláků více nebo méně propracovanou. Nejvíce promyšlenou a podrobnou metodu má MŠ Osvobození – jedná se o edukačně-stimulační skupinu Veselá pastelka a paní ředitelka si za tímto účelem nechala vyškolit dvě pedagogické pracovnice v pedagogicko-psychologické poradně v Brně. Podobné kurzy poskytují pro předškoláky za úplatu také na některých břeclavských základních školách, čímž se ale více rozevírají nůžky mezi těmi, kteří si tento typ přípravy můžou dovést a těmi, kteří nemůžou. Pedagogicko-psychologická poradna nabízí také individuální programy rozvoje pro předškoláky, v poradně probíhají jednou za 14 dní, ale očekává se pravidelná každodenní práce s dítětem podle pracovních listů, kdy je maminkám pracovní postup podrobně vysvětlen. Tyto programy nejsou ale romskými rodiči vůbec využívány.

Obecně se dá říct, že připravenost předškoláků na vstup do školy je dobrá a dětí, které před vstupem do školy nenavštěvovaly žádné předškolní zařízení, je velmi málo. Ve výjimečných případech se objeví jedno dítě, které žádnou školu nenavštěvovalo, zpravidla ale tyto děti dostávají odklad školní docházky, proto pak do škol přicházejí děti, které nějaké předškolní zařízení navštěvovaly. Samozřejmě je také možné, že jsou tyto děti do školky přihlášeny, ale nenavštěvují jí pravidelně a to má výrazný vliv na jejich pozdější školní úspěšnost.

Na to, jací žáci z cílové skupiny se vyskytují ve školách a čím je práce s nimi specifická, se zaměříme v další části.

4.4.3. Cílová skupina ve školách

Myšlenka integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami není v břeclavských školách nijak nová. Ředitelky všech škol měly už před novelou Školského zákona minimálně zkušenost s integrací a reedukací žáků se specifickými poruchami učení (SPU) a chování (SPCH). Aktuální situace integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je zachycena v tabulce č. 7.

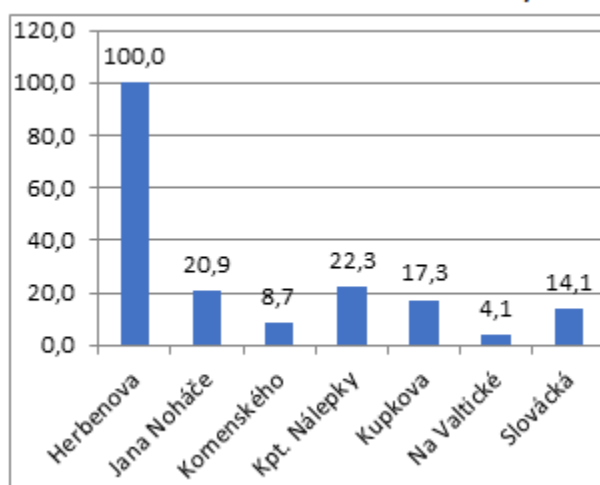
Tabulka č. 7: Rozmístění specifických žáků na břeclavských školách

	SVP	IVP	Z toho zdravotní postižení	SPU a SPCH	Romové	Sociálně-znevýhodnění	Cizinci
Herbenova (72)	72	13	Nezjištěno	0	13	2	0
Jana Noháče (139)	29	6	1	28	3	3	0
Komenského (333)	29	4	8	21	6	15	0
Kpt. Nálepky (175)	39	4	3	36	0	1	1
Kupkova (445)	77	15	8	69	18	18	0
Na Valtické (296)	12	2	3	9	1+9	5	3
Slovácká (711)	100	9	4	91	20	20	0
Celkem	358	53	27	254	70	64	4

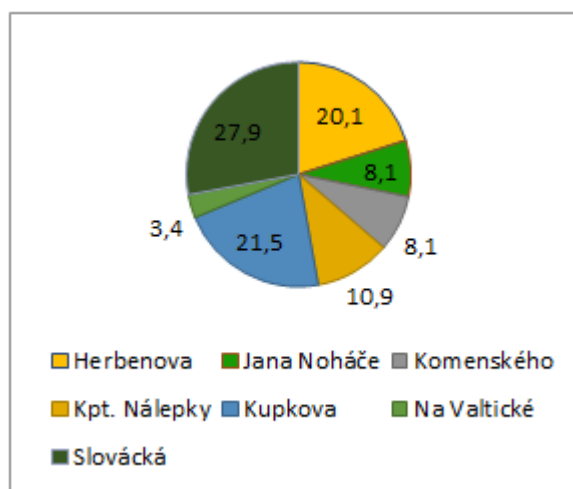
Z tabulky č. 7 je patrné, že ne všichni žáci se speciálně-vzdělávacími potřebami (SVP) mají individuální vzdělávací plány (IVP). Důvodem může být přechod na nový režim podpůrných opatření, kdy se žákovi nejdříve udělá plán pedagogické podpory (ppp) a pak se tento žák tři měsíce sleduje za poskytnutí této pedagogické podpory, aby se mohlo případně přistoupit k dalším krokům. Co se týče žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jedná se (kromě ZŠ Herbenova, která pracuje v úplně jiném režimu) především o žáky se specifickými vývojovými poruchami učení a chování, dále se kromě tělesného postižení v běžných školách také integrují žáci s poruchami autistického spektra, ale i s lehkým mentálním postižením (LMP). V břeclavských školách je momentálně integrováno pět žáků s LMP a tito žáci jsou z hlediska integrace považováni za nejvíce kontroverzní. I v těch školách, ve kterých jsou, jsou bráni jako zátěž pro celou

třídu: „paní ministryně to hezky vymyslela, že by se tyto děti měly integrovat, ale ono to vůbec není nachystané, ve třídách by s nimi mělo být daleko méně dětí, v současných počtech je to příliš velká zátěž a ty ostatní děti, rodiče těch žáků bez speciálních potřeb, také mají nárok na rovnoměrné vzdělávání.“ (Ředitel/ka ZŠ) U žáků, kteří v minulosti odešli na bývalou ZŠ praktickou se často zdůrazňuje, že nešlo o Romy a ti žáci jsou teď spokojenější. Pracovnice poradny ale také připouští, že diagnostické testy na měření intelektu nejsou kulturně nezátížené a dítěti může vyjít lehká mentální retardace, i když jsou jeho výsledky částečně ovlivňovány prostředím a absencí cílené předškolní přípravy. Poradny ale zároveň nemají žádný diagnostický nástroj na zjištění míry sociálního znevýhodnění.

Obr. č. 5: Podíl žáků se SVP ze všech žáků školy

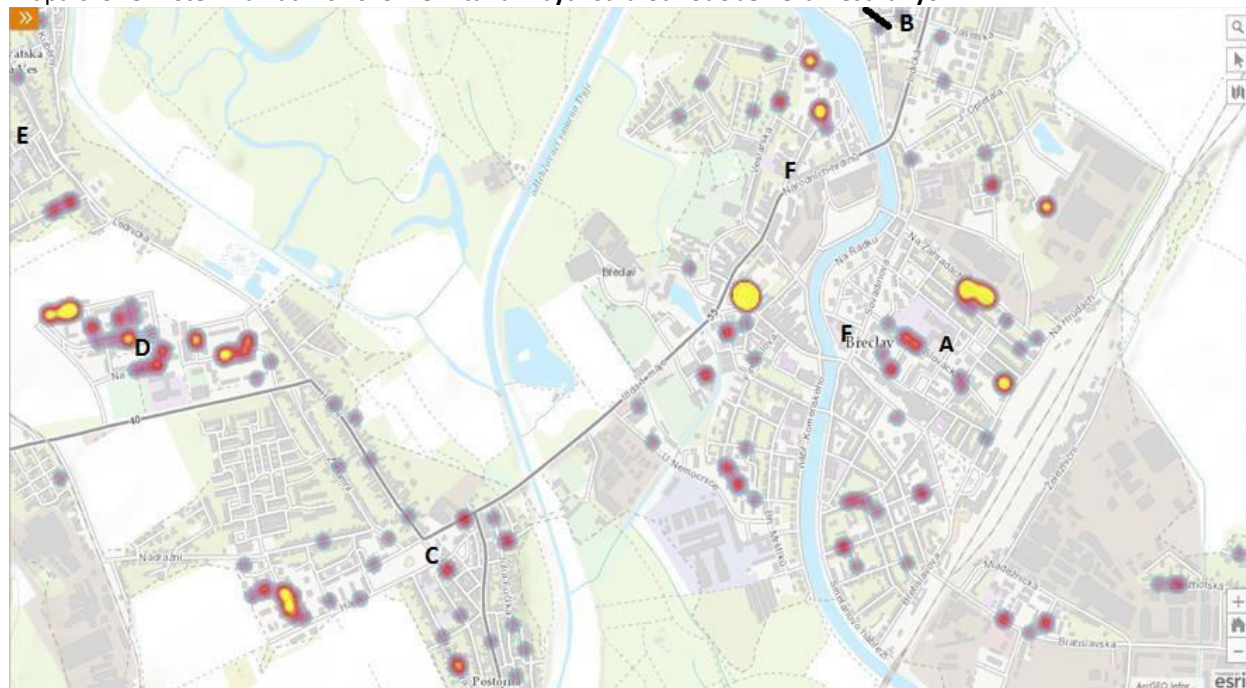
Obr. č. 6: Rozmístění žáků se SVP

Na obrázcích č. 5 a 6 je možné vidět podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, nejdřív ze všech žáků školy a poté podíl na jednotlivých školách ze všech žáků se SVP. Všechny břeclavské školy integrují určité procento žáků se speciálně-vzdělávacími potřebami. Většinou se pohybují mezi 14 a 20 % žáků školy. Výjimkou jsou ZŠ Na Valtické a ZŠ Komenského, kde je méně než 10 % těchto žáků. Naopak, co se týče rozdělení žáků se SVP na jednotlivých školách, jak ukazuje obrázek č. 6, kolem 50 % z nich se nachází na ZŠ Herbenova a ZŠ Slovácská, což je dáno v případě Herbenovy tím, že byla určena pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami od začátku své existence a u Slovácské vysokým počtem žáků s vývojovými poruchami učení a chování. Většina břeclavských škol poskytuje těmto žákům speciální podporu formou bezplatných dyslektických kroužků. Některé komunikační partnerky to ale nepovažují za ideální řešení, především pro starší žáky: „na tom prvním stupni, do páté třídy na ty kroužky chodí, ale čím jsou ty děti starší, tak by radši běhaly někde venku, jak tam dělaly něco do školy, asi je to zatěžuje, unavuje, je to práce navíc. Oni by potřebovali spíš to učení zkrátit a teď naráz jim ho navýšíme, i když v dobrém...“ (Ředitel/ka ZŠ) Řešení této situace vidí ve využití speciálního pedagoga pro výuku samostatného předmětu Speciální péče, aby nenavýšovaly žákům počet hodin strávených ve škole.

Kromě ZŠ Herbenova mají všechny břeclavské školy vymezené svoje spádové oblasti a smyslem novely zákona je, aby měl každý stejnou možnost vzdělávat se v místě svého bydliště bez ohledu na své speciálně-vzdělávací potřeby. Jak je vidět, tak se to do určité míry děje, i když by bylo určitě možné, aby bylo zastoupení těchto žáků rovnoměrnější především vzhledem k velikosti škol. Novela školského zákona nepřinesla v Břeclavi žádné velké a obávané změny - z bývalé praktické školy nepřestoupil nikdo na běžnou základní školu a žáci s lehkým mentálním postižením byli na běžných základních školách vzdělávání už předtím.

Mapa č. 5: Umístění základních škol ve vztahu k bydlišti dlouhodobě nezaměstnaných

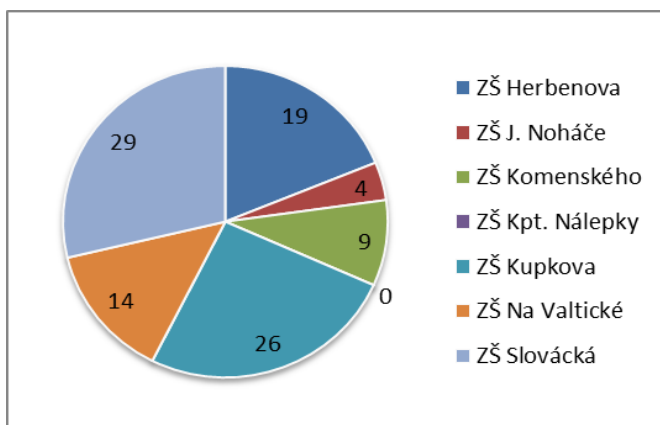

Legenda: A: ZŠ Slovácká, B: ZŠ J. Noháče, C: ZŠ Komenského, D: ZŠ Na Valtické, E: ZŠ Kpt. Nálepky, F: ZŠ Kupkova (a Sovadinova)

Podobně nerovnoměrná je situace na břeclavských školách i z hlediska integrace sociálně-znevýhodněných žáků, jak můžeme vidět i na mapě č. 5. Nejvíce dlouhodobě nezaměstnaných se koncentruje na sídlišti Na Valtické a poté v okolí škol Kupkova a Slovácká. Z hlediska škol a sociálního znevýhodnění jsou tyto žáci sledováni především optikou dotovaných obědů ve školách, většina ředitelek ale přiznává, že počet žáků, kterým by tyto obědy pomohly, je o dost vyšší, ale někteří rodiče nechtějí přiznat, že jsou v obtížné životní situaci, nebo formálně nedosáhnou na podporu ve formě sociálních dávek hmotné nouze. Co se týká počtů těchto žáků, tak v tabulce č. 7 je vidět, že u ZŠ J. Noháče, Kupkově a Slovácké je odhadovaný počet sociálně-znevýhodněných žáků totožný s odhadem počtu Romů, podle slov ředitelek a ředitele se ale nejedná o ty stejné žáky.

K socio-kulturně znevýhodněným se řadí i děti cizinců. Tato skupina dětí rozhodně není v centru pozornosti břeclavských škol, protože se jedná nejčastěji o děti Vietnamců nebo Slováků, kteří ovládají češtinu výborně už od školky. ZŠ Slovická poskytuje doučování dvěma dětem z pavlovické školy, sami žádné děti cizinců nemají. V ostatních školách také cizinci momentálně nemají, výjimkou je ZŠ Na Valtické, kde mají v této chvíli tři děti cizinců. Nějakou zkušenost se vzděláváním cizinců mají na většině břeclavských škol ale už z minulosti a tak se vzdělávání těchto dětí nijak neobávají.

Obr. č. 7: Podíl romských žáků na jednotlivých břeclavských školách Co se týče podílu romských žáků na

jednotlivých školách, téměř 60 % všech romských žáků navštěvuje buď ZŠ Slovickou nebo Kupkovu. 19 % všech romských žáků navštěvuje bývalou praktickou školu. Základní škola Kpt. Nálepky momentálně žádné romské žáky nemá. Podle ředitelky není vzdělávání těchto žáků samo o sobě ničím specifické. Specifická je spíše ne/možnost spolupráce s rodiči, jakékoliv domácí přípravy a

organizace mimo-výukových aspektů, jako jsou výlety, exkurze, družina, nebo již zmíněné obědy. Na základních školách jsou přesvědčeni, že dělají maximum toho, co je pro žáky možné a naopak je potřebná intervence v rodinách: „kdyby nás alespoň nepodrážili a neříkali těm dětem, že škola jim k ničemu nebude... když už s nimi nemůžou dělat domácí úkoly, tak ať je aspoň pošlou na to doučování.“ (Ředitel/ka ZŠ) Zároveň se ale shodují na tom, že i sociálně-znevýhodnění rodiče mají minimálně na prvním stupni zájem o výsledky svých dětí a docházejí na třídní schůzky. Na druhém stupni se situace dramaticky mění a důvodem mohou být další školou-povinné děti v rodině nebo obecně náročnější výchova dětí v pubertě: „ti rodiče je moc nevychovávali, když jsou malí a pak když přijdou na druhý stupeň, tak za námi chodí a pláčou tady, že si s nimi neumějí poradit.“ (Výchovná poradkyně)

Sociálně-znevýhodněné děti také chodí výrazně míň na obědy, do školní družiny a různých kroužků a to i v případě, že jsou jim nabízeny a částky, které je potřeba zaplatit jsou spíše symbolické (např. 50 Kč na půlrok za školní družinu). V takovém případě ale sehrávají svou roli další důležité aspekty, třeba to, jak je nějaké školou organizované aktivity baví, umožňují jim pocit úspěchu a chrání je v případě nepříjemných situací, zároveň se ale snižuje zájem o organizované školní aktivity na druhém stupni obecně a proto na druhém stupni většina škol už kroužky nemá: „Marek od sedmé třídy nechtěl chodit na kroužky, chodil na keramiku, na flétnu, ale myslím, že ho to tam moc nebavilo, ještě něco tam bylo, ale chytlo ho to jenom ze začátku.“ (paní Irena, 37)

Paní Žofie (49) si zase stěžovala na vysokou finanční náročnost už povinných školních aktivit, jako je škola v přírodě nebo plavecký kurz: „z družiny chodívali furt někam na výlety, nejhorší bylo, že to řekli tři dny předem, no a na školu v přírodě jsem si musela vyběhat přes sociálku, protože ze 4000 6000 opravdu nenašetřím. Nakonec mi přispěli jen trochu, ale zvládla jsem to, letos už bych to opravdu nezvládla. No a ještě ve druhé nebo třetí třídě mají povinný plavecký výcvik místo tělocviku, tak když tam chodil ten starší, tak to stálo 800, loni mladší – to už jsem platila 11 stovek a on tam byl dvakrát a pak mi to omarodil, takže jsem vyhodila 11 stovek za nic.“ Zároveň ale komunikační partnerka říkala, že co nejdřív zjistí, jaké jsou možnosti kroužků v IQ RS a také, že se hned zapíšu do knihovny, nejen kvůli počítači, ale proto, že ona i kluci rádi čtou. Je zřejmé, že volba těchto volnočasových aktivit pro její děti je dána jejich nízkou finanční náročností.

S finanční náročností školy a kroužků a možnostmi, jak se s ní v dlouhodobém hledisku vypořádat, úzce souvisí finanční gramotnost. Ta je ve všech břeclavských školách vyučována jako průřezové téma, to znamená, že je součástí matematiky, výchovy k občanství a pracovní výuky v několika ročnících. ZŠ Komenského měla finanční gramotnost jako samostatný předmět, ale pak navyšovali hodiny cizích jazyků a rozhodli se jí integrovat do jiných předmětů. Jedině na ZŠ Kpt. Nálepky je finanční gramotnost povinným předmětem v deváté třídě, v nižších ročnících je také integrována v rámci jiných předmětů.

Důležitým tématem z hlediska vzdělávání sociálně-znevýhodněných žáků v Břeclavi je časté stěhování, které sebou nese několik problémů a potřeba adaptace na nové prostředí je jen jedním z nich. V rozhovorech se často objevovalo, že nejproblematictější rodiny se odstěhovaly někde mimo Břeclav, týkalo se to hlavně rodin, které neposílaly děti do školy a dokonce proto skončily před soudem, téměř každá ředitelka ZŠ měla tuto zkušenost za sebou a shodovaly se na tom, že pokuta nebo výkon trestu napravily školní docházku jen dočasně a pak se tyto rodiny odstěhovaly, takže „problém“ se přesunul jinam a školní příprava dotčených dětí nadále trpí. Největší komplikaci spojenou se stěhováním vidí jedna z ředitelek následovně: „každá škola má jinak postavený učební plán a teď si vemte, máme třeba pracovní sešity, máme svůj vzdělávací program, teď zjistíte kolikrát, že oni třeba v tom předmětu dělali něco úplně jiného, protože si to každá škola jinak poskládá a oni třeba berou v zeměpisu Českou republiku a naši berou už Afriku a my jak jsme třeba dál, tak Česká republika těmto dětem zůstane navždy utajená. Většinou jsou tady krátkou dobu, na to aby se to nějak srovnalo, většinou, když se to děcko trošičku adaptuje, tak už ho čeká další změna, takže nějaké vzdělávání je opravdu na vedlejší koleji.“ (Ředitel/ka ZŠ)

Jak je možné vidět z tabulky č. 8, stěhování samo o sobě není až tak rozšířeným problémem - v loňském roce se ze třech škol stěhovalo 5 dětí, nejvíc dětí se stěhovalo ze ZŠ Na Valtické - to je dáno polohou školy na sídlišti, kde se složení obyvatelstva často mění. Důležité je si ale uvědomit, že sociálně-znevýhodněné děti figurují v této statistice častěji, než ostatní děti a to výrazně komplikuje jejich vzdělávání.

Tab. č. 8.: Počty žáků, kterých se týkaly následující jevy v roce 2015/2016

	Odchod na ZŠ Herbenova (3 roky)	Odchod na jinou ZŠ	Opakuje ročník	Vyšli školu v nižším než v devátém ročníku	Žáci s neomluvenými hodinami do 20/ nad 20	Snížené stupně z chování 2/3
Herbenova	-	4 (z MŠ)	2	1	1/0	4/0
J. Noháče	1	5	2	-	nezjištěno	3/1
Komenského	1	2	11	1	1/0	3/0
Kpt. Nálepky	0	2	0	0	2/0	3/0
Kupkova	0	5	2	1	4/0	3/1
Na Valtické	0	9	4	3	0/8	1/8
Slovácká	0	5	1	2	5/2	1/2

Co se týče dalších údajů v tabulce, na bývalou praktickou školu odešli za poslední tři roky jen dva žáci, na Herbenovu ale jenom v loňském roce nastoupilo do vyšší než první třídy deset žáků, což pravděpodobně znamená, že jsou to žáci z blízkého okolí a ne přímo z Břeclavi. Zajímavé jsou také počty žáků, kteří loni opakovali ročník nebo ukončili povinnou školní docházku v nižší než deváté třídě. Nejvíce žáků opakovalo ročník na ZŠ Komenského a Na Valtické, z celého počtu žáků těchto škol jsou to 3 a 1,3 %. Podíly těch, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižší, než deváté třídě jsou sice ještě nižší, ale zároveň to znamená, že tito žáci nemají ukončené základní vzdělání a nemůžou pak pokračovat na většinu středních škol.

Ve škole Na Valtické měli také nejvyšší počty neomluvených absencí (473 hodin) a také žáků, kteří jich měli víc než 20 (a pravděpodobně potom dostali zhoršené známky z chování). V ostatních školách záškoláctví nepředstavuje nijak výrazný problém a mají také nastaveny mechanismy, aby předcházeli skrytému záškoláctví. Co se týče disciplinárních problémů, vyskytuje se především kouření a náznaky šikany, které se ale okamžitě řeší - je vidět, že je jen minimum žáků, kteří měli zhoršené známky z chování a velká část je pokrytá neomluvenými absencemi.

Předmětem této podkapitoly bylo zastoupení Romů, sociálně-znevýhodněných a žáků se speciálně-vzdělávacími potřebami v jednotlivých břeclavských školách. Nejvíce romských žáků je zastoupených v ZŠ Slovácká a ZŠ Kupkova, kde se vzdělává téměř 60 % všech romských žáků, což ale představuje asi 3 % všech žáků těchto škol. Tyto dvě školy mají sice větší podíl zhoršených známek z chování, ale nemají nějak výraznější neomluvené absence. Zjistili jsme také, že žádná břeclavská škola (kromě bývalé praktické) nemá speciální třídy a podíl žáků se SVP v nich se pohybuje od 4 - 22 %. Ředitelky upozorňují na to, že žádná inkluze nenastane ze dne na den a stojí dost úsilí, finančního a také personálního zabezpečení. V další části se podíváme nejen na to, jak

jednotlivé ředitelky a ředitel inkluzi hodnotí, ale také na připravenost jejich škol a školek na kvalitní vzdělávání všech žáků.

4.5.Připravenost vzdělávacích institucí pracovat s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

V souvislosti s inkluzí se mezi řediteli a ředitelkami objevovaly tři typy pohledů - na jedné straně ten, že inkluze je jen nafouknutá bublina a oni dlouhodobě žáky se SVP integrují, na druhé straně nejistota, jak si poradit se žáky, se kterými se při své práci doteď nesetkali a že by někteří žáci opravdu v běžném proudu být vzdělávání neměli, ale také stanovisko, že společné vzdělávání všech žáků je potřebné, akorát se pro něj musí vytvořit adekvátní podmínky, což se podle nich momentálně neděje.

Za hlavní výhodu inkluze je považováno to, že si děti už odmala zvyknou na jinakost a jsou lépe připraveny na běžný život, podle jedné z ředitelek MŠ to ale pro jejich věkovou skupinu není problém a jejich děti si zvyknou rychle. Důležité podle ředitelek je, aby inkluze probíhala oběma směry (aby také nadaní žáci ze školy neodcházeli na víceletá gymnázia) a aby byla prospěšná nejen pro začleňované děti a žáky, ale také pro zbytek třídního kolektivu. V MŠ je výhodou inkluze to, že děti se speciálními vzdělávacími potřebami, pak pokračují na základní škole se spolužáky ze školky a tedy nepřicházejí do úplně nového a neznámého prostředí (to je obzvlášť vhodné u romských dětí kvůli snazší adaptaci na nový způsob fungování ve škole).

Za hlavní rizika byla považována vyšší pravděpodobnost šikany a upozadění dětí bez SVP: „všichni se teď připravujeme na práci s těmito dětmi a na ty bez speciálních vzdělávacích potřeb nám vůbec nezbyvá čas, a ještě si vemte, když máte ve třídě autistu nebo LMP a ti žáci mají různé svoje projevy, tak to ty ostatní žáky musí rušit. Navíc si představte, že se snažíte, doma připravujete a dostanete dvojku a pak je tam žák, co má podpůrný plán, snížené nároky, věnuje tomu polovinu času, co vy, ale také dostane dvojku, i když je třeba na šestku. Jak toto vysvětlíte těm ostatním dětem? Je to strašně demotivující pro obě ty skupiny.“ (Ředitel/ka ZŠ) Řešení tohoto problému vidí ředitelky a ředitel ve snížení počtu žáků ve třídách a v lepší připravenosti pedagogů, asistentů a celého školního systému pro práci se žáky se SVP. A to nejen ve školách, ale také ve školkách. Hlavně v mateřských školách uvažují o inkluzi trochu jako o experimentu, jehož výsledek zatím můžeme jen tušit. Na základních školách představu mají a spíše je zajímá, jak bude probíhat začleňování žáků, u kterých to doteď nebylo běžné. Podívejme se konkrétně na to, která opatření už ve školách a školkách využívají a jaké potřeby identifikovali, aby pro ně a pro jejich děti a žáky byla inkluze smysluplná a efektivní.

4.5.1. Připravenost mateřských škol

Inkluze se mateřských škol nejvíc dotkne v souvislosti s povinným posledním ročníkem MŠ, kdy do školek nastoupí také děti, které doteď zůstávaly s maminkami doma, nejčastěji se jedná o děti

sociálně-znevýhodněné a romské, může se ale jednat také o děti se zdravotním postižením, se kterými doteď maminky radši zůstávaly doma.

Tabulka č. 9: Podpůrná opatření v MŠ

MŠ	Počet dětí se SVP	Podpůrná opatření
Břetislavova (+Slovácká)	3	3AP
Herbenova	39	4AP
Kpt. Nálepky	3	ŠA
Kupkova	3	AP
Na Valtické	2	AP, ŠA, CH
Okružní	8	3AP
Osvobození	0	CH
Stará Břeclav	1	AP/ŠA
U splavu	1	AP

Co se týče aktuálního stavu dětí se SVP (tab. č. 9), jen MŠ Osvobození nemá vůbec žádné tyto děti. Do tabulky jsme zahrnuli také chůvu určenou pro děti mladší 3 let, i když se nejedná přímo o podpůrná opatření. Co se týče integrovaných dětí, jedna se především o děti s autismem, výjimečně tělesně a smyslově postižené a 1 dítě s LMP. Většina asistentek má úvazek 0,5, jen na MŠ Kupkově mají 0,375. Na Valtické už mají doporučení na dalšího asistenta pedagoga k autistickému chlapčovi, ale uprostřed školního roku se jim ho nedaří sehnat. Ve školce ve Staré Břeclavi už od září probíhá diagnostika jednoho dítěte - od září jim přispíval na asistentku zřizovatel, ale od ledna přistoupily k Šablonám a řeší to přes školního asistenta. V MŠ U splavu zaměstnávají asistentku se znalostí znakového jazyka a díky tomu byly sníženy nároky na její kvalifikaci, kterou si momentálně dokončuje.

Většina školek klade důraz na prevenci (a částečně nápravu) řečových vad, za tímto účelem mají vyškolené učitelky, které dělají logopedickou prevenci. MŠ Okružní navíc poskytuje své prostory logopedce, která s dětmi s vadami řeči pracuje jednou týdně a věnuje se také rodičům, aby se naučili dětem pomoci. Spolupráce s logopedkami je nejužší na MŠ Břetislavova a MŠ U splavu, kde externě platí logopedku, která také pracuje s dětmi s řečovými vadami každý týden. Hlavní výhodu vidí v tom, že: „ta školní logopedka se zaměřuje na práci s dětmi a víc jim rozumí, vůbec se nedělá s dospělými. Navíc k ní chodí fakt jednou týdně a ne jako ke klinickému logopedovi jednou za dva měsíce.“ (Ředitelka MŠ) MŠ Osvobození má také ve školce pravidelné návštěvy logopedky, ale hradí si je rodiče sami a musí být u jednotlivých sezení.

Co se týče zkušeností s asistenty pedagoga, tam, kde zkušenost s nimi nemají, se obávají toho, jestli je možné spolupráci nastavit tak, aby nebyla spíše zátěží pro učitelku. Tam, kde jí mají, si asistentky obecně pochvalují, i když si stěžují na jejich nízké platové ohodnocení a úvazky, a s tím někdy spojené nízké pracovní nasazení. Výhodou v takových případech je, když je asistentkou bývalá učitelka na důchodě, nebo maminka, která má/měla ve školce dítě a je dostatečně

finančně zabezpečená, takže je pro ni práce asistentky jen přilepšením a ne ekonomickou nutností.

Co se týče připravenosti pedagožek MŠ na vzdělávání romských dětí, většina ředitelky se shoduje na tom, že pokud není romských dětí plná třída, tak žádnou speciální podporu a přípravu nepotřebují. Některé ředitelky by pro vzdělávání dětí se SVP ocenily znalosti ze speciální pedagogiky, ale nejen krátkodobé kurzy, protože pokud mají tyto děti vzdělávat, měly by vědět, jaká jsou jejich specifika, jak nastavovat IVP a co můžou dělat, aby bylo jejich vzdělávání efektivní. Nabídku kurzů dalšího vzdělávání pedagogů považují ředitelky za dostatečnou a také existují možnosti jejich financování, ale v případech, kdy by se mělo kurzu účastnit více pedagožek, jsou nucené dělat je v sobotu, případně si je nechat udělat přímo ve své školce: „ano, je to bezvadné, že můžeme chodit na ty kurzy a spoustu se toho naučit, jenže kde já mám vzít peníze na záskok, když tu učitelku tady nemám? Děti taky nemůžu zavřít někam do skříně a poslat učitelku na školení, to je potřeba domyslet s těmi Šablonami.“ Školky, které mají navázanou spolupráci s logopedkami, využívají jejich znalosti speciální pedagogiky také k nastavení podpůrných opatření, ale ocenily by, kdyby tato spolupráce mohla být více formalizovaná.

V zásadě se všechny ředitelky shodují, že by potřebovaly posílit svůj personál a že ve školce je každá ruka navíc dobrá. Objevovaly se postesknutí, že krajské normativy neumožňují zaměstnat dvě učitelky na třídu na plné úvazky²³ při počtu 24 dětí (podle Vyhlášky) a s nimi také obavy, že i kdyby s dětmi se SVP měly nárok na snížení počtu dětí ve třídách, zároveň by neměly z čeho zaplatit učitelky. To znamená, že je potřeba buď upravit normativy na děti se SVP, nebo na všechny děti, aby bylo možné zaměstnankyně adekvátně ohodnotit.

V MŠ jsou si vědomy všech podpůrných opatření, které můžou využít a také je využívají. Některé ale nejsou nastaveny velmi využitelně, kupříkladu projekty a jejich dočasnost, či opožděnost oproti reálným potřebám. Také se objevovaly stížnosti na jejich administrativní náročnost a na to, že Šablony zjednodušeného vykazování nemají s jednoduchostí nic společného. Z tohoto důvodu všechny školky navázaly spolupráci se zástupkyní Místní akční skupiny (MAS), která jim pomáhá o finance přes Šablony žádat. Při inkluzi také považují za zcela zásadní spolupráci s rodiči, zejména s rodiči dětí romských, nebo dětí se zdravotním postižením a znevýhodněním. U prvních zmíněných je potřeba, aby rodiče dítě do školky pravidelně vodili, mluvili s ním o tom, že je fajn se učit, u druhých pak je potřeba, aby rodiče s dětmi doma trénovali podle toho, co jim řekne speciální pedagog, nebo třeba logoped.

²³ Toto v praxi znamená, že jsou společně ve třídě dvě učitelky jen dvě hodiny denně a většinu času je jedna z nich na skoro 30 dětí sama. „Je potřeba, aby ve třídě byla s učitelkou minimálně asistentka, kdyby šlo jen o hraní, tak jedna do tam klidně uhlídá, ale jestli čekáme nějakou výchovně-vzdělávací činnost, tak to sama nemůže zvládnout.“ (ER)

Ředitelky MŠ jsou inkluzi obecně nakloněny, ale zároveň chtějí mít možnost zvážit, jestli můžou přijímanému dítěti zabezpečit potřebné vzdělávání a výchovu v dostatečné kvalitě a tak, aby to nebylo na úkor ostatních dětí ve školce. Co se týče sociálně-znevýhodněných a romských dětí, většina z nich je přesvědčená, že pedagogická práce s nimi není nějak náročná a je potřeba akorát zajistit, aby do školky opravdu chodily. U dětí s jinými SVP je potřebné správně načasované další vzdělávání učitelek a v případě potřeby adekvátní podpora ze strany poradenských pracovišť. Na to jak na obou stupních vzdělávání vnímají spolupráci s poradenskými pracovišti, se podíváme v další části.

4.5.2. Spolupráce s poradenskými pracovišti a s OSPOD

Poradenská pracoviště sehraávají při inkluzi žáků se SVP stěžejní roli, ale zároveň mají i vlastní agendu týkající se především testování školní zralosti a profesní orientace. V tomto ohledu jsou nejvytíženější pedagogicko-psychologické poradny, SPC mají svou agendu více specifickou. Břeclavská PPP dělá v únoru v každé břeclovské školce diagnostiku školní zralosti a ředitelky MŠ hodnotí spolupráci s nimi jako velmi dobrou a také nápomocnou při nastavování IVP pro děti s odkladem. Pochvalují si také to, že rodiče berou vážněji doporučení z PPP a ochotněji připouštějí, že jejich dítě by mohlo mít nějakou speciální potřebu, když jim to řekne někdo, koho vnímají, jako odborníka. Poradna podpůrná opatření ale jen navrhuje a jejich realizace už pak záleží na domluvě školky a rodičů. Z hlediska poradny je momentální nastavení opatření směřujících k inkluzi velmi nedostatečné, protože se samy všechno dozvídají za pochodu a v průběhu se to dokonce několikrát mění, takže pak nemůžou ani poskytovat informace o tom, na co školy mají nárok a jak mají děti se SVP vykazovat.

Školky, které integrují děti se smyslovým postižením, poruchami autistického spektra a tělesným postižením, spolupracují také s příslušnými speciálně-pedagogickými centry (Brno-Štolcova, Hodonín, Brno-Kociánka) a v souvislosti s nimi si velmi pochvalují, že se přijdou na dítě do školky podívat, aby jej viděly v jeho přirozeném prostředí, a pomáhají jim nastavit IVP i případnou spolupráci s asistentem pedagoga.

Ředitelky základních škol byly vůči břeclovské poradně opravdu kritické a to nejen z toho důvodu, že se na diagnostiku dlouho čekalo, což v současné situaci chápou, ale především proto, že „je nezvednete ze židle, ani kdyby se stalo nevím co - já jsem tak potřebovala, aby se přišly podívat, fakt jsme si nevěděly rady.“ (Ředitel/ka ZŠ) V rámci poradny ale také funguje metodik prevence, který naopak je v terénu prakticky neustále a pomáhá školám při řešení výchovných problémů. Poradna prý také dvakrát do roka kontroluje nastavení IVP přímo ve školách. Je diskutabilní, do jaké míry může být takové „nakouknutí“ do školy přínosem. Spolupráci s SPC si naopak všechny školy pochvalují: „Do SPC zavoláme, řekneme, co se děje a hned se nahlásí, přijedeme tehdy a tehdy, supr! A při té příležitosti se podívají i do hodiny, já tam s ní sedím, probereme to, úžasné. Tak by to mělo být, ne že nám napíší doporučení zkopírované z jedné správy. Všechny stejné -

posadit do přední lavice, my bychom museli mít 20 předních lavic v některých třídách pro brýlaté a pro ty s doporučením, bez šance.“ (Ředitel/ka ZŠ) Doporučení a vůbec podoba zpráv jsou vnímány jako samostatný problém: „my vyplníme dotazník a oni ho akorát přežvýkají do vět, aby to vypadalo jako zpráva a pak ani nevidíme nic než ta veřejná doporučení, když nám to rodiče nechtějí ukázat.“ (Ředitel/ka ZŠ)

Břeclavská poradna je ze škol hodnocena vesměs negativně, školky si jejich práci naopak pochvalovaly, protože k nim psychologky chodí testovat školní zralost. I na školách se však objevují hlasy, že se v poslední době jejich práce zlepšila a už mají učitelé a učitelky pocit, že to i k něčemu je, i když stále chybí konkrétní doporučení, jak k dítěti ve výuce jednotlivých předmětů přistupovat. To je dáno tím, že poradně chybí didaktik a není dostatečně personálně zajištěna – momentálně tam pracují dvě speciální pedagožky a čtyři psychologky, dále paní ředitelka, která má málo klientů. Zároveň ale poradna nemá ani fyzický prostor na zaměstnání dalších pracovníků – do jejich stávající budovy by se prý vešel další pracovník tak maximálně na půl úvazku. Spolupráce se všemi SPC je naopak hodnocena velmi kladně a ředitelky v nich vidí opravdovou podporu ve své snaze integrovat děti a žáky se SVP.

Než se podíváme zblízka na základní školy a jejich připravenost integrovat žáky se SVP, je na místě se zastavit u pohledu na břeclavský OSPOD. Především školky jej hodnotí jako pro ně úplně zbytečnou instituci, která v případě potřeby nemá vůbec možnost a kapacity zasáhnout: „potřebovaly jsme, aby maminka šla do poradny s agresivní holčičkou a ona nechtěla, tak jsme jí pohrozily OSPODem, jenže OSPOD s tím pak taky nemohl vůbec nic dělat.“ (Ředitelka MŠ) Na základních školách se pak s OSPODem nejčastěji řeší neomluvené absence a tam bývá problém v tom, že „než se začne něco dít, tak to taky trvá nejmíň 14 dní a to už potom ani nemá cenu řešit.“ (Ředitel/ka ZŠ) Pracovnice OSPODu jsou si této situace vědomé, ale podle nich vychází tato situace z neznalostí jejich kompetencí a pravomocí. Na druhé straně, je potřeba, aby existovalo místo, kam se učitel, nebo kdokoliv jiný může obrátit v případě podezření, že je zdravý vývoj dítěte ohrožen a OSPOD by měl tuto funkci plnit.

4.5.3. Připravenost základních škol

U základních škol je zřejmé, že na vzdělávání žáků se SVP je nejlíp připravena ZŠ Slovácká, která má jediná plně obsazené školní poradenské pracoviště. Zároveň byla v době výzkumu (únor 2017) jedinou školou, kde byly všichni žáci už nově vyšetřeni. Aktuální situaci v podpůrných a vyrovnávacích opatřeních na dalších školách je možné vidět v tabulce č. 10. Jak je možné vidět v této tabulce, v Břeclavi jsou dvě školy, které zaměstnávají školního psychologa. ZŠ Slovácká zaměstnává dvě psychologky - pro první a druhý stupeň, ZŠ Kupkova má psychologku už od roku 2010 a ta má na starost také integraci žáků se SVP. Obě tyto školy mají také dva výchovné poradce.

Tab. č. 10: Podpůrná opatření a personální zajištění

	AP ²⁴	ŠA ²³	Psycholog	Spec. pedagog	Doučování	Počet kroužků
Herbenova	7	-	-	19	0	3
Jana Noháče	3x 0,36	-	-	2	2	8-10
Komenského	0,7+0,5+0,55	-	-	0,5	zatím ne	15
Kpt. Nálepky	0,86+0,36+0,36	-	-	2	zatím ne	Nezjištěno
Kupkova	8	-	1	4	1	14
Na Valtické	0,5	-	-	3	0	3
Slovácká	0,5+0,5	0,5	2	0,5	23	15

Další školy také zvažovaly zaměstnání psychologů, ale vzhledem k velikosti škol se jim zdá, že by je neužily a také nemají k dispozici člověka, kterým by danou pozici obsadily: „Já tady nemám jednu jedinou žádost psychologa, který by měl nějakou praxi, nebo aspoň představu o tom, co po něm tady budu chtít a abych zaměstnala psychologa, který vlastně neví, co má dělat, tak je to pro mě další práce navíc...“ (Ředitelka ZŠ) Je zřejmé, že smyslem zaměstnání psychologa je zpříjemnění práce učitelského kolektivu, a pokud k tomu nepřispívá, nemá pro ředitelky zřízení této pozice smysl. Zároveň je také zpochybňována efektivita psychologa zaměstnaného na více školách: „uvažovali jsme jednu dobu, že bychom se dvě, tři školy spojily, ale kdo Vám do takové práce půjde, aby pořád přejížděl a taky by se mu pletly děti a těžko by to mohlo mít nějakou koncepci.“ (Ředitelka ZŠ) Ředitel i ředitelka obou škol, které psycholožky mají, jsou s jejich prací velmi spokojeni a už si to fungování bez nich neumějí ani představit, také jsou přesvědčeni, že na každé velké škole by měl být psycholog automaticky, z běžného rozpočtu a bez projektů.

Co se týče speciálních pedagogů, počty v tabulce, jsou počty pedagogů, kteří speciálně-pedagogické vzdělání mají, neznamena to, že speciálně-pedagogickou činnost vykonávají, obzvlášť ne v poradenském smyslu slova. Někteří z nich ale vedou už zmíněné dyslektické kroužky, nebo pracují v přípravné třídě. ZŠ Slovácká a ZŠ Komenského plánují od příštího roku samostatný předmět Speciální péče, v rámci kterého budou vytahováni z předmětů žáci se SPU a SPCH a re-edukováni. Ředitelky nemají úplně jasnou představu o tom, z jakých předmětů a jakým

²⁴ AP - asistent pedagoga, ŠA - školní asistent.

způsobem se to bude dít, ale jsou přesvědčeny, že by se těmto dětem neměl navyšovat počet hodin ve škole, jak je tomu u doučování.

Doučování konkrétně na ZŠ Kpt. Nálepky a na ZŠ Komenského zvažují v rámci Šablon. Jako hlavní rizikový faktor vidí zájem žáků - mají obavu, že tam přijdou jednou, dvakrát a pak je to přestane zajímat, dotace je ale podmíněna návštěvností. Na Slovácké mají funkci asistenta pro sociálně-slabé (v tabulce zkratka školního asistenta) a jejím smyslem je doučování slabších žáků na prvním stupni. Většina těchto žáků je také doučována v rámci služby IQ Roma servisu a tyto aktivity společně dostatečně kompenzují nedostačující domácí přípravu sociálně-slabých žáků. Na ostatních školách nemají doučování v nijak výraznější míře zavedené s odvoláním na to, že o to žáci nemají zájem.

V závěru této kapitoly se zastavme ještě u asistentů pedagoga a vnímání potřeby školního asistenta, protože je to téma, které se na břeclavských školách často objevovalo. To je pochopitelné - každá škola nějakého asistenta pedagoga má. Nejvíce jich mají na ZŠ Herbenova a Kupkova. Spolupráce s nimi je až na výjimky hodnocena kladně, ale vesměs narážejí na to, že poradna jim sice doporučí asistenta na půl úvazku, z Kraje jim ale proplatí jen 0,35 úvazku²⁵ a pokud chtějí úvazek navýšit, musí hledat zdroje jinde - většinou je to na úkor odměn učitelů. Za další velkou nevýhodu je považován fakt, že ve většině případů asistent pedagoga není pedagog a proto je důležité podrobně vysvětlit, co se od něj v hodině očekává, co je snazší na prvním stupni, kde se učitelé tolik nestřídají, ale je to výrazně náročnější na druhém stupni.

Co se týče, školních asistentů, podle některých ředitelů nepotřebují někoho, kdo by doučoval sociálně slabé děti, ale potřebují někoho, kdo by fungoval jako spojka mezi jejich rodiči a školou. Především ZŠ Kupkova měla dobrou zkušenost s romskou asistentkou, ale teď už nemají romských dětí tolik a tak jí nepotřebují. Naopak na ZŠ Kpt. Nálepky (byla to nejbližší škola ke Kravíně, ve kterém byly městské holobyty pro neplatiče) také měli romskou asistentku v rámci projektu: „to bylo dobré v tom, že si je vysloveně lovila - ráno přišla, zkontrolovala, jestli ve škole jsou, pokud nebyli, tak je posháněla, obtelefonovala a odpoledne si je zase posbírala, napsala s nimi úkoly a pak je třeba vzala do tělocvičny, ale nebyla to Romka, s nimi jsem to zkoušela a nepovedlo se to.“ Podobnou zkušenost mají i na Herbenově - ve škole byli tři romští asistenti a ani jeden v této práci nevydržel.

Obecně jsou na základních školách přesvědčeni, že dělají pro vzdělávání sociálně slabých a dětí se speciálními vzdělávacími potřebami maximum, ale je potřeba dostat někoho do rodin, mluvit konkrétně o terénních sociálních pracovnících, ale už se neshodují na tom, kdo by je měl řídit - někdo by ocenil, kdyby měl takového člověka k dispozici a řídil si ho sám podle svých potřeb, jinde

²⁵ Výjimkou je ZŠ Herbenova, kde jsou asistenti propláceni v plně doporučené výši.

se na to dívají jinak: „já žádné děcko nenutím, aby chodilo do školy, ať je nějaká instituce, která bude nápomocná škole, sociálka a někdo, kdo ty rodiny bude učit, jak se má správně žít, co musí dělat, co nesmí dělat a hlídat to, ne že se mávne rukou, protože je to pracné a někdo se jich bojí.“ (Ředitel/ka ZŠ) Potřeba člověka přímo v rodinách ale rezonuje silně všemi rozhovory, na Slovácké takto využívají služeb asistentů prevence kriminality, ale není to ideální, protože ti mají zase jinou náplň práce, než plnit očekávání a potřeby škol.

4.6 Přechod na střední školu

Přechod žáků ze základní školy na střední byl komunikačními partnerkami a partnery považován v souvislosti se sociálně-znevýhodněnými a romskými žáky za nejvíc problematický. Jak je ale vidět v tabulce č. 11, na žádnou střední školu se nehlásili jen 4 žáci (bez 5 žáků ZŠ Herbenova, kteří přešli na invalidní důchod) z 236 vycházejících žáků, můžeme tak předpokládat, že kariérní poradenství na jednotlivých školách funguje.

Tab. č. 11: Rozdělení žáků posledních ročníků podle škol, na které byli přijati na konci šk. r. 2015/16

	Herbenova	J. Noháče	Komen ského	Kpt. Nálepky	Kupkova	Na Valtické	Slovácká	CELKE M
Víceletá gymnázia	0	2	3	2	3	2	0	12
Gymnázia	0	-	8	2	9	2	22	43
Jiné maturitní obory	0	-	22	16	29	14	54	135
Učební obory	4	-	1	1	29	12	7	54
Nehlásili se na žádnou SŠ	2+5 ^x	-	0	1	1	0	0	4
Odešli z osmé třídy	0	-	1	0	1	3	2	7
Celkem devítky z	11	(20)	31	20	68	28	83	236/255

V zásadě má kariérní poradenství formu předmětu *Svět práce* v osmé a/nebo deváté třídě, v rámci něhož si žáci dělají různé testy, aby zjistili, na co se hodí, nebo chodí na exkurze do podniků. V poslední době je celospolečenský tlak na zvýšení počtu žáků nastupujících na učební obory, a jak je vidět, v minulém roce učební obory představovaly necelých 25 % všech škol, na které se žáci vycházející ze základních škol, hlásili. Úřad práce měl v této souvislosti projekt společně se základními školami, v rámci kterého se snažili nalákat především kluky do dílen, dokonce už na

prvním stupni, ale to se ukázalo jako málo efektivní, takže to později posunuli až od sedmé třídy. Zástupci středních škol také navštěvují základní školy a své obory žákům představují.

Problémem může být volba vhodného oboru, když rodiče chtějí, aby dítě šlo na školu s maturitou, i když jim výchovná poradkyně vysloveně řekne, že na to dítě podle ní nemá: „rodiče si to nenechají vymluvit, děcko tam pak vydrží tak do Vánoc. Pro něj je to ztráta roku, motivace a stejně přejde na učňák - je lepší 3 roky učiliště, když ještě není zralý, plus dva roky k maturitě, když k tomu dospěje. Pořád lepší, když se naučí něco dělat rukama a bude uplatnitelné, než když odmaturuje s odřenýma ušima a nic nebude umět. To nám střední školy hážou klacky pod nohy, protože je vezmou i s těmi čtverkami." (Ředitel/ka ZŠ) Učiliště ale nejsou pro děvčata v Břeclavi dostupná, obzvlášť pokud by chtěly nastoupit už z osmé třídy: „holka si vybrala kuchař/číšník a cukrářku a musí kvůli tomu dojíždět do Mikulova. Tady sice je pro holky kadeřnice, ale tam se dostane, jen když má ukončené základní vzdělání." (Ředitel/ka ZŠ)

Co se týče volby střední školy, nejomezenější možnosti mají žáci z Herbenovy, kteří nenavštěvují žádné maturitní obory, a i když se na ně dostanou, tak je nejsou schopni dokončit. Někteří absolventi učilišť, jsou však později schopni si kvalifikaci doplnit. Vzhledem k tomu, že žáci této školy často nejsou z Břeclavi, navštěvují pak školy, které mají svému bydlišti blíže, nebo si volí obory podle zájmu. Nejčastěji je to Brno-Lomená, Kyjov nebo Mikulov. Do Brna se hlásí také syn paní Ireny (37), protože počítají s tím, že se tam brzy přestěhují. Co se týče ambicí dětí, se kterými jsme mluvili, Julie (17) si vybrala školu, na kterou se přihlásila sama, i když rodiče chtěli, aby si zvolila jiný obor a plánuje si po získání výučního listu dodělat ještě nástavbu. Lenka (15) chce být policajka a přihlásila se na střední školu do Holešova, dojíždění zatím nevnímá jako problém - rodiče jí prý dovolí bydlet na internátě. Dost živou reakci vyvolalo Borisovo (13) prohlášení, že chce jít na gymnázium, vzápětí ale vysvětlit, že ne na břeclavský: „chtěl bych jít do Pavlovic, nebo do Mikulova, já si myslím, že v Pavlovicích je to úplně lehké - jednu holku nevzali na břeclavský, ale vzali jí na pavlovický, protože všichni chtějí na břeclavský, já tam nechci." Dominik (12) chce být mechanik a zůstat v Břeclavi. U nikoho z nich se neobjevovala obava, že by byli na střední škole jediní Romové, protože situace je teď podobná i ve školách - i když měli ve třídách romské spolužáky, tak buď propadli, nebo pak úplně přestoupili na Herbenovu. Julie romské spolužačky měla: „jedna už teď opakuje prvák potřetí a druhá to úplně ukončila, že jí to nebavilo." (Julie, 17) Na druhé straně, to, že byl ve škole jediný Rom bylo pro Dalibora (44) důvodem proč střední nedokončit: „to bylo v době, když všude chodili ti skinheadi, jdete do školy, nadávají vám, koho to má bavit, tak jsem to po půl roce nechal". Jeden jeho syn dokončil střední školu s maturitou ve Zlíně, další po základní škole nastoupil na ZUŠ, ale odešel hned na začátku, protože si na něj údajně zasedla učitelka a vyloučili ho. Jedna dcera se učí na kadeřnici a další se rozhoduje, kam půjde, ale nechtějí jí poslat do Mikulova, protože „tam je to samý feťák, tam jí nedám." Roman naopak neměl (39) při svém studiu na střední škole žádný problém a vyučil se obuvníkem. Ani

Žofie (49), ani Irena (37) střední školu nedokončily. Žofie měla násilnického otce, odstěhovala se z domu a musela si na sebe začít vydělávat, takže školu nechala a Ireně vybrali v dětském domově něco, co nechtěla dělat, takže to také po pár měsících vzdala.

Zdá se, že výraznějším problémem u romských a sociálně-znevýhodněných žáků než to, že by o střední školy neměli zájem (protože zpravidla na nějakou střední školu nastupují), ale spíše fakt, že se na školách neudrží a velmi brzy je opouštějí. Nejčastěji zmiňovaným důvodem je to, že je to zkrátka nebaví. Neméně významným důvodem však budou také nepředvídané okolnosti spojené se sociálním znevýhodněním, ať už se jedná o ztíženou finanční situaci rodiny, stěhování, nebo změnu průběhu vzdělávání, na kterou tito žáci nejsou připraveni. Z učiliště, které romští žáci v Břeclavi navštěvují nejčastěji, nám napsali: „v posledních třech letech bylo přijato několik romských žáků, v ročníku zhruba 5, z nich jeden žák ukončil obor Klempíř a dvě žákyně absolvovaly obor Kadeřník. Neúspěšní žáci u nás vydrží zpravidla do prvního pololetí a jejich motivací ke studiu byla vždy pouze romská dotace - potýkali se s řadou výchovných problémů, těžko se přizpůsobovali pravidlům docházky do školy a na praktické vyučování, spolupráce s rodiči nebyla dobrá, třídní učitelé se o ní vždy velmi intenzivně snaží, jejich snaha však nemívá odezvu.“ Je zřejmé, že změna podmínek vzdělávání romské žáky výrazně ovlivňuje v jejich motivaci a vůli ve studiu pokračovat. Na jedné straně tak je potřeba, aby si vybrali obor, ve kterém vidí nějakou budoucnost a smysl a zároveň, aby měli při studiu potřebnou podporu nejen ze strany pedagogů, ale také ze strany sociálních pracovníků nebo vrstevníků, kteří už mají studium nebo alespoň ty obtížné začátky úspěšně za sebou.

5. Závěry a doporučení

Struktura místní vzdělávací sítě, děti, žáci, pedagogičtí pracovníci

- Ve městě Břeclav jsme identifikovali jen jednu lokalitu, kterou je s výhradami možné považovat za sociálně vyloučenou, zároveň se tam ale nachází několik tzv. mikro-lokalit, které mohou do budoucna představovat riziko kumulace sociálního vyloučení.
- Ve městě se nachází 6 samostatných státních a 1 firemní mateřská škola, dále 3 školky, které jsou součástí základní školy (včetně speciální školky u bývalé ZŠ praktické). Kromě bývalé ZŠ praktické je tady 5 úplných základních škol a 1 jen s prvním stupněm. Na základní škole Na Valtické je zřízená přípravná třída pro děti s odkladem školní docházky s max. kapacitou 15 dětí.
- Co se týče středních škol, je v Břeclavi gymnázium, střední průmyslová škola (SPŠ) a obchodní akademie (OA), dvě soukromé střední odborné školy (SOŠ) a ještě obchodní akademie neposkytující středoškolské vzdělání, ale jen různé semináře a rekvalifikační kurzy. Žáci z naší cílové skupiny nejčastěji navštěvují učiliště pod SPŠ a OA E. Beneše.
- Mateřské školy momentálně navštěvuje 746 dětí, tzn. přibližně 95 % všech dětí ve věku 3-6 let. Z nich je 23 romských, 15 pobírajících dávky v hmotné nouzi a 23 se SVP.
- Základní školy navštěvuje 2171 žáků, z nich je 358 žáků se SVP, 70 romských (44 na prvním stupni a 26 na druhém stupni) a přibližně 64 sociálně-znevýhodněných. V minulém roce se 32 žáků přestěhovalo, 22 opakovalo některou třídu a 8 ukončilo povinnou školní docházku v nižší než deváté třídě.
- Obsazenost škol i školek v posledních letech spíše klesá v důsledku demografických trendů. Týká se to také ZŠ Slovacká, která má výběrové třídy, letos z kapacitních důvodů neodmítali žádné žáky (jak tomu bývalo v minulosti). Co se týče školek, Slovacká, U Splavu a Okružní nepotřebují kapacitu doplňovat dětmi mladšími tří let. Naopak většina těchto dětí se nachází v MŠ Na Valtické a Osvobození.
- Ve školkách narážejí na snížené úvazky učitelek, protože mají nižší kapacitu tříd a 2 plné úvazky na třídu jim nevycházejí. Jedna učitelka může zvládat hlídat děti při hře, ale v počtu 25 dětí k nim nemůže přistupovat individuálně a ještě na ně výchovně působit.
- Ve školách působí dostatek pracovníků, kteří by mohli vykonávat speciálně-pedagogickou činnost, ale speciálně-pedagogické vzdělání mají většinou v aprobaci s něčím dalším a na vysloveně speciálně-pedagogickou činnost nemají při svém úvazku prostor.

- Ve školách a školkách se dlouho čeká na přidělení asistenta pedagoga (nebo spíše financí na něj), ale také dlouho čekají na doporučení z Poradny. Z důvodu rovnoměrnějšího rozmístění romských dětí na všechny školy, žádná z nich neuvažuje o zřízení funkce asistenta pro komunikaci s romskou rodinou. Ve všech školách je ale relativně vysoký počet sociálním vyloučením ohrožených dětí a s jejich rodiči chybí spojovací článek.
- Dvě školy mají psycholožky, dvě plánují zaměstnat na půl úvazku speciální pedagogy a od šk. r. 2017/2018 budou vyučovat předmět Speciální péče. Ostatní školy zvažovaly zaměstnání psychologa, ale buď nemůžou najít vhodného a kvalifikovaného adepta, nebo mají pocit, že ho dostatečně nevyužijí a spojení s další školou by jeho práci příliš komplikovalo.

Regionální a sociální dostupnost školek a škol

- Z kapacitních důvodů školy ani školky nemůžou odmítnout žádné žáky, někdy ale odmítají žáky, kteří nemají oficiální trvalý pobyt v Břeclavi.
- Všechny základní školy jsou ale všem žákům otevřeny stejně.
- Zdá se, že většina romských dětí je přihlášena do školek, ředitelky si ale stěžují na to, že relativně často chodit přestanou, neomluví se a zabírají místo.
- Školky, které jsou vzdálenější od centra narážejí na to, že rodiče k nim děti dávají jen dokud nedosáhnout na přijetí v nějaké bližší školce - stále tak pracují s relativně malými dětmi, které by podle nich ve školce vlastně ani neměly být.
- Školkové je 600 Kč na měsíc/dítě, rodiče kteří pobírají dávky v HN můžou být od placení osvobození, ale stále musí platit stravné, cca 900 Kč/měsíc, což může představovat překážku pro přítomnost dítěte ve školce podobně jako různé volitelné kulturní a cestovatelské akce, na které jsou potřebné další finance.
- Platí vyhláška o spádovosti základních škol, ale rodiče si vybírají sami, kam chtějí dítě umístit a většinou si vybírají tu nejlépe dostupnou možnost. Volba je podmíněna také dalšími faktory, například profilací škol nebo místem práce rodičů.
- V Břeclavi je relativně nízký počet Romů, po sloučení dvou škol už rozhodně nehrozí, že by se některá škola stala vysloveně romskou. I kdyby všechny školou-povinné romské děti nastoupily do běžných škol, znamenalo by to jen necelých 12 dětí na školu. Momentálně představují romští žáci asi 3 % všech žáků v Břeclavi.

Specifika cílové skupiny - postoje rodičů a dětí

- Rodiče, se kterými jsme mluvili své děti do školek dávají a pravidelně je tam vodí.

- V rámci cílové skupiny se posunulo vnímání ZŠ Herbenova – rodiče nejsou přesvědčeni, že je to pro jejich dítě nejlepší volba a cítí se přinejmenším stejně bezpečně i na dalších základních školách.
- Rodiče, kteří bydlí v identifikované vyloučené lokalitě, si vybírají mezi ZŠ Kupkova a ZŠ Slovácká, řada z nich pak volí Kupkovu, protože tam „není potřeba pořád něco platit a spoustu věcí dostávají zadarmo.“
- Žáci jsou dostatečně informováni o náročnosti a očekáváních spojených se studiem na konkrétních středních školách v Břeclavi a okolí a podle toho také formují svoje ambice.
- Většina žáků se hlásí na některou střední školu, sociálně-znevýhodnění a romští žáci jí však často nedokončí, důvody se zdají být individuálně rozmanité, ale zpravidla jsou formované zkušeností sociálního znevýhodnění a vyloučení.
- Cílová skupina navštěvuje jen minimálně kroužky ve školách, družinách a centrech volného času. V omezené míře navštěvují aktivity IQ Roma Servisu, ale to je způsobeno především vzdáleností jejich pobočky z centra.

Přípravenost zástupců škol a školek na začleňování

- Téměř všechny školy a školky mají nějakou zkušenost se vzděláváním dětí a žáků se speciálně-vzdělávacími potřebami, s asistenty pedagoga a se spoluprací s poradenskými zařízeními.
- Všechny školky spolupracují se zástupci Místní akční skupiny (MAS) na zapojení do projektu Šablon, s důrazem na další vzdělávání pedagogických pracovníků, narážejí však na personální omezení a je pro ně obtížné za běžného provozu vzdělávání absolvovat.
- Všechny školky mají nějakou specifickou formu přípravy na školní docházku, spolupracují s PPP na testování školní zralosti a většina z nich nějakým způsobem poskytuje logopedickou prevenci a nápravu.
- Ve školkách chybí znalosti ze speciální pedagogiky, což jim výrazně komplikuje tvorbu IVP.
- Všechny školy mají nějakou formu spolupráce se školkami. Buď se jedná o přednášky učitelek prvních tříd pro rodiče nebo návštěvy prvňáčků ve školce a předškoláků ve škole.
- Všechny školy dlouhodobě integrují žáky se SVP, Kupkova a Slovácká mají ve školním poradenském pracovišti psychologku, Slovácká a Komenského zaměstnává také speciální pedagogy. Jejich práce je hodnocena velmi dobře.

- Učitelé jsou schopni efektivně pracovat s asistenty pedagoga, ale je to pro ně jednodušší na prvním stupni, kdy s nimi tráví více času a můžou spolupráci operativně nastavovat.
- Školy jsou ochotny přistupovat k doučování žáků, ale mají obavu z nezájmu žáků, obzvlášť na druhém stupni.
- V poslední době se nastavuje efektivnější spolupráce s IQ Roma Servis při doučování.
- Pedagogicko-psychologická poradna má málo pracovníků a ze škol volají po tom, aby se chodili pravidelně dívat do výuky.
- Spolupráce se speciálně-pedagogickými centry je považována za velmi efektivní a prospěšnou.

Doporučení

- Bylo by vhodné nastavit sídliště Na Valtické z hlediska spádových oblastí pro školky tak, aby děti z něj navštěvovaly více než jednu školku.
- Školky by měly navázat spolupráci s neziskovými organizacemi, tak aby se na ně mohly obrátit hned, když děti z nějakého důvodu přestanou chodit do školky.
- I navzdory možnosti odpuštění poplatku za návštěvu školky pro sociálně-znevýhodněné rodiče, je školka spojená s vyšší finanční náročností, u které rodiče zvažují, jestli si jí právě mohou dovolit. Je proto vhodné důsledně trvat na placení stravného a připomínat potřebu zaplacení hned, jak nastane a ne až po nějaké době, kdy dluh přeroste do neúnosných částek.
- Začít diskusi na kraji o nastavení vyšších normativů pro děti se SVP ve školkách, tak aby bylo možné zaplatit dvě pedagožky na plný úvazek i při nižším počtu dětí (případně i s asistentkou).
- U sociálně-znevýhodněných dětí je potřeba od útlého věku podporovat zvědavost a zájem a klást důraz na to, o co se zajímají a na základě toho tvořit individuální plány. Bylo by dobré otestovat, jak fungují tyto děti při alternativních způsobech vzdělávání a zvážit, jestli by pro ně nebyly přínosnější.
- Specifické zájmy sociálně-znevýhodněných dětí by měly být podporovány v zájmovém a neformálním vzdělávání, které je jim finančně a prostorově dostupné.
- Počty dětí ve třídách by měly být upraveny podle toho, kolik dětí se SVP se v dané třídě nachází a ne až od určitého stupně podpůrného opatření.

- Školní neúspěch by neměl být považován za samozřejmou charakteristiku cílové skupiny, ale měly by se hledat cesty, jak mu předcházet. Opakování třídy může mít svoje opodstatnění v situaci, kde žák nemá, na čem stavět, ale nemělo by být samoučelné a tudíž by mělo být spojené s další spoluprací mezi školou, neziskovkami a rodiči.
- Školy by měly věnovat specifickou pozornost migrujícím žákům, aby bylo možné zajistit co největší kontinuitu jejich vzdělávání.
- Bylo by vhodné hledat dlouhodobější možnosti financování psychologů a speciálních pedagogů, než poskytují Šablony, protože ty jsou pro kvalifikované pracovníky značně demotivující.
- Je potřeba navýšit počet pracovníků v PPP, aby měli kapacity na pozorování žáků přímo ve třídách.
- Neziskové organizace by měly věnovat zvýšenou pozornost žákům, kteří přecházejí na střední školy a aktivně se podílet na řešení vzniklých situací - potřeba úzké spolupráce s navštěvovanými středními školami.

Přílohy

Příloha č. 1.: Seznam dokumentů použitých při desk research

Analýza OPZ

Obecně závazná vyhláška města Břeclavi 07/2013 o stanovení školských obvodů základních škol

Školní vzdělávací program všech MŠ a ZŠ

Výroční zpráva za šk. r. 2015-16, všechny MŠ a ZŠ

Příloha č. 2: Evaluační indikátory a checklisty

Tato příloha se nachází v samostatném dokumentu.